Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 9 АПРЕЛЬ, 1985 ШУ. ● № 42 (7077). ● Мах 3 кеп.

КУРА ХЬАЖКIАШ ХЬУВКЪАЕРГЬЯ!

КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме хинна вIашагIкхетар

Оаха хьалхагIа хоам ма барра, 5 апреле хьажкIаш лелаеча механизированни звеной кулгалхоща, партийни, советски, боахама органий болхлоща парте обла стной комитете вIашагIкхетар хилар. Цига дийцар индустриальни технологии бригадни подряди юкъе а кхувлаш, хьажкIаш кхеярах. Гулбеннараштa хьалхашка къамаьл дир парте обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева. ХьажкIаш — ялат а доакъар а луш йола маьхера культура лелаяра партеи правительстван чIоагIа теркo ю, аьлар цо. Соахка вай республика колхозашеи совхозашеи кхоачам хиллал доакъар Iалашдарах хьайбай продукци дукхагIа яккха йиш хилар. Ер шу долалуш дика беркат даьлар цох. Хьайбай еррагача тайпара продукци яккхара а йохкара а хьалхарча квартала план кхоачашйир республико.

Укх шера вайцига хьажкIаш дIаюврргья 40 эзар гарггача гектара тIа. Къаьстта теркам тIабохийт фуна лаьрхIа хьажкIаш лелаяра, уж дIаюврргья 22 эзар гектара тIа.

Вай хьалашка хьажкIаш кхеяр дукхача пайдане хIама да .Цкъа-дале, республика колхозашкеи совхозашкеи шортта доакъар Iалашде йиш хул. Цул совгIа, хIаьта из геттара лоархIаме а да, Къулбаседа Кавказа кхыйола краяш, областаш, республикаш санна КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенешка хьежа, вай республиках хьажкIий фу доаккха а мехка кхыча регионашта лоаттаду а керттерча центрех цаI хила еза.

ХIанз вайцига мел эша хьалаш да дерригача лаьттан тIа хьажкIаш хьувкъае. 12 эзар гарггача гектара тIа дика хьувкъаш дола фу дIадувргда. Мел эша техника, удобренеш, гербицидаш йолаш я. Вай толам боаккхаргхиларах бIуболийташ хIама да вай колхозашкеи совхозашкеи башха-дика механизатораш-хьажкIаш лелаераш хилар. Цу наха шоай гIулакх чIоагтIа дукха деза, хьажкIий кхай тIа толаме болх бара эша говзал йолаш ба уж.

Дуккхача таронех хIанз а пайда эцац. Укх тайпара масал доаладергда вай. Дукха ха йоаццаш а Назрановски районе 2 эзар гарггача гектара тIа мара дIаювцар хьажкIаш, гектара тIара 18—20 центнер мара чуяхьацар. ХIаьта укх тIеххьарча шерашка, дикагIа дола хьалаш хьакхеллачул, механизаторий къахьегам дикагIа вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа, 7 эзар гектарага кхоачаш дIайийра хьажкIаш, царех хIаране тIара чуера 34 центнер фуалъяьха хьажкIаш.

Вайна дика масал гойт вай лоалахоша Черсий-Балкхаройчерча а Къулбаседа ХIирийчерча а хьажкIаш лелаераша, соахка цар хIара гектара тIара 50 центнерал совгIа фуалъяха хьажкIаш чуйицар. Масее оагIорахьара хьаллаца езаш а дIайоаржае езаш а я вай республикерча толашагIболча хьажкIаш лелаерий опыт. Б. Кодзоева, Л. Захаева, Ш. Гайтамирова, дукхача кхычар а звеноша хIара шера яхар санна цхьан гектара тIара 50 центнерагара 100 центнерага кхаччалца фуалъяха хьажкIаш чукхухь. Царца ниисбала беза республика берриге хьажкIаш лелаераш!

Укх шера вай республикана доккха новкъостал даьд Российски Федераце Госплано, Минсельхозо, РСФСР Госкомсельхозтехнико. Боккха хьувкъам чубара НохчГIалгIайчен боахамаш дизза Iалашдаьд дIаювча хьажкIашца, удобренешца, гербицидашца. Юкъарча гIулакха юкъе доккха дакъа лоац шефство лелаеча города предприятешa. ХIанз дерригa а тийша да механизаторий балхах, хIара колхозе а совхозе а гIулакх вIаштIехьдаккхарах, партийни, советски, боахама органаша цу деша йоакхо ярах. ХьажкIаш лелаерий социалистически яхьа хьалаш кийчдаьд. Цар тIа белгалдаьд наха дифференцировании хьисапе поощрени елга, моллагIчо эггара дукхагIа хьажкIаш хьувкъаяр теркал а ца деш, цу е вокх гибрида, фуна таронашка хьежжа из хьувкъам хилар а деш.

Механизатораша дог лазаш а балхах кхеташ а хьийга къа материальни дика белгалдоаккхаргда. Боахамаша механизатораштa ахча луш санна, ялат а тергда.

ХьажкIаш дIаюв ха хьатIанхоачаш латт. Дерригa а де деза из болх ханнахьа а агротехнически дикагIча тайпара а чакхбаккхара. ХьажкIаш хьувкъаяра йоакхо елга юкъарчал доаццаш дола партийни декхар санна тIаэца деза республикерча механизатораша. ХьажкIаш лелаеча звеньяшта новкъарле еш цхьаккха хIама хургдоацаш, дерригача лаьттан тIара низ бола из культура чIоагтIа хьувкъаргйолаш вIаштIехьдаккха деза гIулакх.

ХьажкIаш дIаювча хана а царна гIулакх деча хана а тIахьожам лаьгIбе йиш яц партийни боахамеи органаша, болх мишта бу шоайла вIаши хьежа еза звеноша, цун итогаш е еза, кхоачамбоацарий бахьанаш техка, уж сихха дIадаха деза.

ВIашагIкхетаре къамаьлаш даьча хьажкIаш лелаеча звеной кулгалхоша дийцар шоай опытах. Парте обкома дош делар шоаш тIанийца доккхий декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а де, Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара а КПСС XXVII съезда а баха ма боагтIара накъабаха. (Цар даь къамаьлаш да газета 2-ча оагIо тIа).

СУРТА ТIА: Д. Котиев, С. Шабиев, Б. Кодзоев, И. Кагерманов, М. Ящуркаев, П. Макавеев.

И. ПЛИЕВА сурт.

«Правда» газета редакторца М. С. ГОРБАЧЕВА хинна беседа

Хаттар: Тха газетага дукха письмош ух — советски нахагара а доазол дехьара а — дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта хетадаь. Мишта доашхаргдар Iа, Михаил Сергеевич, дунен халкъашта юкъера хьал?

Ответ: Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш наха дукхагIа теркалдеш хилар аз кхетадеш да. Ерригача континенташкара дукха адамаш шоай ма хулла гIо де гIерт хIанзарча дунен кхелашта — политически а, экономически а, социальни а хьисаперча.

Из цхьа бахьан доацаш дац. Чоалханеча проблемаех хьалдизад дуне. Бокъонца йолаш я бе-бе общественни система — социализми капитализми. Дунен халкъашта юкъерча арене хьинаре гIулакхаш леладеш я шоай истори, традицеш, шоай хьашташ долаш йола нтташ керда пачхьалкхенаш. Из а бокъонца долаш дар да.

ХIанзарча дунен тIа халкъашта юкъера отношенеш вIаштIехьъяхара из лархIанза даргдац, кхыча пачхьалкхений хьашташ теркал ца дича дегIаахара шоай никъ шоашка харжийтара йолча бокъонах уж яха гIерта вIалла а мегаргдац. Из я-кх из шерра кхетаеш хилча, хIара системо шоаех дикагIъяр малагIа я герза низаца а ца хьожаш, масала низаца хьахьокхаргдолаш йола машаре яхара политика.

Иштал актуальни а йолаш цхьаькха я вывод — из да сихдаь хьадеш латта герзаш соцаданза дарг ца хилар. Дунен халкъашта юкъера хьал дегIаахар укх тайпара хаттар оттача рубежага дIатIакхаьчад: дIахо мичахьа гIоргда, пачхьалкхений политика увттаеш бола деятелаш юхасовца беза, уйлае, дуне ядерни катастрофа чу кхоссаргдолаш йола решенеш тIа ца эцийта еза ха хьатIакхаьча йоацал-теш.

Саггота данза даргдоацаш хIама да дунен тIара кхоххам кIаьдбергболаш, сихдаь герзаш хьадара наькъаш дIакъовлара новкъостал дерггдолаш йола диалог вIаштIехьъяккхара, реалистически решенеш лахара даькъе дунен халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладелга.

Цига дакъа лоацаш хила еза ерригa пачхьалкхенаш — йоккхийраш а кагийраш а. Кхетадеш да, къаьстта дакъа кхоачараш ядерни державаш, эггара хьалха Советски Союзи Америка ВIашагIкхийтта Штаташи йолга.

Вай мехко машар чIоагIбар духьа лела а яьй, лела а ергъя хьинареи конструктивни арахьара политика. Из бакъдир Советски пачхьалкхен арахьара политически принципаш хьакхайкаьча, дукха ха йоаццаш хиннача КПСС ЦК Пленуме.

Хаттар: Советско-американски отношеней хьалаца дукха хIамаш дувз дунен тIа. ДикагIча оагIорахьа уж хувцара йола таронаш, Хьона хетачох, гучаяьннайий?

Ответ: СССР-аи США-неи юкъера отношенеш — дунен халкъашта юкъерча политика Iалальмате лоархIаме фактор. Цхьабакъда, алхха цу отношенешка гIолла вIалла а хьежац вай дунега. Вай кхетаду, дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка кхы мехкаш мел лоархIаме да, из теркалду вай дунен тIарча бIарчача хьала мах бесча хана.

Советско - американски отношенешка дикагIча оагIорахьа хинна хувцамаш дий-хьогI хIанз? Цу хаттара аттача гIолла дала ответ дац. Догдоахийла хулийташ цхьацца хIамаш-м да, цхьабакъда, хьалхагIа а санна кIезига дац, кхыметтел дукха а да, сахьовзам беш дола хIамаш.

Женеве дIайолаеннай ядерни космически герзех лаьца еш йола керда советско-американски переговораш. Из дика хIама да. США-ца цхьана белгалдаьд вай переговорий дош а цар лерхIараш а, хIаьта, нагахьа санна лоацца аьлча, укх тайпара белгалдаьд уж: сихдаь хьадеш дола герзаш космосе ца кхоачадe, лаьттан тIа уж соцаде, ядерни герзаш радикально кIезигде доладала, бухсоцаш лерхIар, уж цIендаь дIадоахилга а долаш.

Из вaIад хIанз чакхъяккха еза. Переговораш лоархIаме я. Цу хьакъехьа дувц, аз эггара хьалха, советско-американски отношенеш дегIаахар а дунен тIара гIулакхаш бIарчча дегIаахар а дIахо мичахьа гIоргда хIанз къоастадеш доландаь. Хоржам укх тайпара ба: е массе оагIорахьа сихдаь герзаш хьадеш хургда, тIема кхерам совбуврrба, е массане а юкъара кхерамзле чIоагIъергья, массанена а чIоагIагIа бола машар хургба.

Тоадаларгахьа леста цхьадола хIамаш да-м да советско-американски отношеней кхыча доакъошка, цхьабакъда, геттара зIамига да. БIарчча хьанийцача кхохкаенна я отношенеш.

Низах дегаондле ю Вашингтоне, из къайлахьош а дац. ТIехболча, вож дерригa дуне Америка мукъагIа дохийтаргдолаш болча низага догдоах. Дипломати переговораши цига духхьал ракетийи бомбардировщикийи мукъагIа яха я. Бакъдар ма дий. стратегически герзий керда программаш конгрессе гIолла чакхъяха гIертараш США цIерагIа Женеве переговораш еш бола нах а хилар.

Массанена а кIезига хезадац США администраце хьакхайкаьча «седкъашкарча тIемий» планех дола хабараш. Iилман фантастикера хьанийцай аьна хеталургйолаш я лексикон, хIаьта из хьалха а тувсаш къайлабахьа гIерт вай лаьттанна бокъонца бола, бирса кхерам. Космоса еш йола милитаризаци бакъяра кхувла бахьанаш да аргдар аз-м фантастически. Ювцар оборона я — кийчо тIом хьоабара ю, хьакхайкаер космически щит я, хIаьта хьадеш латтар космически герз да, ядерни герз дIадоаккхаргда йоах — практике Iоадеш, эргадаькха тоадеш латт из. Машар чIоагIа лоаттабергба яхаш да хабараш, хIаьта цхьатаррара тIема низий боарам кагбаргахьа леладу гIулакхаш.

«Седкъашкарча тIемий» кхерамах наьха ши-шегIа сакхувш хиларах, цу планий автораша деш дола къамаьл гунахьа доацача, цул совгIа, кхы тIа а технологически гIойленаш лургйолаш а долча Iилман тохкамий хьакъехьа да яхача хабарех нах тешабе гIерт. Безам тIаозача цу хабарех пайда а эцаш. кхерамеча гIулакха доакъошхой бе гIерт шоай цхьоагIонхоех а.

Кхыметтел космически герз хьадарга гIолла кхача йиш я ядерни герз дIадаккхарга яхаш къар а лу. Нах Iехабе гIерташ да леладер. Ядерни герз арадаларо герза массазара тайпаш дIа ца цахарал совгIа, кхы тIа а сихдир ядерни а массазарча тайпара а герзаш хьаделга, иштта космически герзаш хьадарах хургдар а цаI да — хьадеш дола герзаш кхы а сихлургда. керда сфераш чулоацаргья.

Аз белгалъяьхар эггара хьалха советско-американски отношенеш чоалханеча хьал тIа увттаеш, цхьацца-йолча хана уж иpaча кхоххама дIатIакхоачаеш йола моттигаш. Цу тIа а, США-рча цхьабараша цу тайпара гIулакхаш вIаштIехьа дараш санна лоархI, конфронтацех естественни хIана дац аьнна дола хьал а хеташ.

Вай иштa лархIац. Конфронтаци — хьайолаелча денз вай отношенеех даьлла айп дац. Из дукхагIча даькъе гIулакхаш лоарзагIа лахар да. Из иштта леладанза даргдоацаш дац. Советско-американски отношенеш тоаяр вай вIалла а данза даргдоаца хIама лаьрхIа ца Iеш, де йиш йолаш дола хIама а лоархI. Бакъдар аьлча, вIаши цхьатарра дакъа лоацаш ца хилча вIаштIехьдаргдац из.

Хаттар: ЧIоагтIа сатувсаш ба США президентаца Хьо вIашагIкхетарах долча дешага. Укхаза перспективаш миштай?

Ответ: Цу тайпарча вIашагIкхетарах дола дош хьоахадаьдар президентаца Рейганца оаха дIа-хьа дахьийтача каьхаташ тIа. Ала йиш я сога, вIашагIкхетар шоаш бакъахьа лоархIаш хилар шинна а оагIоно хьакхайнадаьлга. ТIехьагIа вIаши дага а даьнна къоастаергья из хургдола хан моттиги.

ДIа-хьа дахьийтача каьхаташ тIа шерагIча плане дар къамаьл СССР-аи США-неи юкъера отношенеш тоаярга долха наькъаш цхьана лахара, уж чIоагIагIеи лоархIамегIеи хургйола гIулакх дара хьакъехьа. Со дог тийша ва, лакхача политически боарамеча советско-американски отношенешта цIенхашта импульс яла езаш хиларах. США правительствага ях вай, СССР-еи США-и политика наькъаш вIаши моастагIал леладаран къувсаран тIадерзадаь а доацаш, вIаши дIа-хьа дувцар кхетадара, маьрша дегIаахара тIадерзадаьлга массанена а — вай халкъашта, кхыча мехкашта — бIаргагургдолаш леладергдар вай гIулакх.

Хаттар: Iа дийцачох гуш да, Михаил Сергеевич, шеррача фронтагIа гIулакхаш чакхдаха дезилга. ХIаьта а, лоархIаме гола тохара йола рычаг сенах гу хьона?

Ответ: ВIаши цхьатарра наьха санна чIоагIа къахьегарах. Белггала бакъ а долаш шеррача фронтагIа къахьегарах. Вай а дунен халкъашта юкъерча а гIулакхий дика аьттув боаккхаргбар дунен тIа довнаш гIеттадеш дола хьалаш лертIадахара гIо данза дарг ца хилар вIаши кхетадаро. Шинна а оагIонна пайдана долаш дукха хIамаш де йиш яр СССР-аи США-неи юкъера шин оагIорахьара бувзамаш дегIадоаладара даькъе а.

ХIаьта а, Iа керттера рычаг аьннар кхерамзлен сфере улл. Хаьдда аьлча, мичара дIаволавала мегаргвар укхаза?

Герзаш кIезигдара хьакъехьа барт вIаштIехьбаккха аьнна истола хьалхашка Iохайша даьннадолаш, кхы хIама ца дой а, Iоа ца деш дита-м дезар уж. Цудухьа ях вай, переговораш еш мел латтача хана мораторий оттае еза, Iилма-тохкама балхаш а чулоацаш, ударни космически герзашта тохкамаш дараи уж дIадоаржадараи, дIакъовла деза воай стратегически наступательни герзаш. Цу цхьан хаьнна соцаде доагIа гаьна кхетар юкъерча боараме йола американски ракеташ Европе увтталга, тIаккха, цунга хьежжа, юхадухьала доахаргдола вай гIулакхаш алсамдоахилга а.

Американски кулгалхоша хьакхайкаду, - герзаш радикальни кIезигдара тIехьа да шоаш, яхаш. Нагахьа санна из иштa дале, шийса хургда хьалхагIа сихлаь герзаш хьаделга соца а, лаь, тIаккха сиххе кIезигде доладелча.

Вай тешамеча диалога тIехьа да. Вай цIаькха а дIахьокха кийча да воай бакъахьара лоIам. Цудухьа тахан денз дIа — белгалданкха безам ба са — гаьна кхетар юкъерча боараме йола ший ракеташ йоаржаяра Советски Союзо мораторий оттаю, юхадухьала даха Европе леладеш дола кхы тайпа гIулакхаш чакх ца доахаш соцаду. Мораторий лоаттаеш йоаккха ха — укх шера ноябрь беттага кхаччалца. Цул тIехьагIа вай решени тIаэцар вай даьр морг США-с а дарга хьежжа хургда: гаьнала кхетар юкъерча боараме йола шоай ракеташ Европе увттаелга цар соцадаргеи ца дарген хьежжа.

Мел дийцар вIашка а тохаш, укх тайпара аргда аз. Советско-американски отношенеш тоаяра, дунен халкъашта юкъера бIарчча хьал унахцIена дара эша таронаш йолаш я. Уж таронаш карара йовлийта мегаргьяц. Хаьддача политиках, практически решенешка яха еза уж.

Де дезараш дукха да

Ялат кхедара, люцерна ги даккхара, доакъараш кийчдара коллективни подрядагIа къахьегаргдола йиъ механизированни отряд вIашагIъеллай Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхозе.

Массехк ди хьалха бIаьстан кхашкара балхаш дIадоладаьд механизатораша. ЦаIи ахи эзар гектар лаьтта дIалаьца я гина лаьрхIа укх шера цига хьалкхею люцерна. ХIанз цунна дискаш доахаш минеральни удобренешца подкормка еш боахк № 1 йолча Ерохин Александр Николаевичa кулгалдеча мехотрядера механизатораш.

Зяба лаьрхIа гурахьа аьхача лаьттана макхаш доахаш, дегIадоагIача кIиеи маькхаи подкормка еш боахк Ерохин Николай Ивановичеи Потемкин Григорий Ивановичеи кулгалдеча мехотрядий механизатораш. Цар доал деш я кхо эзар гаргга гектар.

Доакъара лаьрхIа йола цхьа эзар совгIа гектара тIа тайп-тайпара культураш хьалкхее езаш я Абдулакимов Мамбет Ибрагимовичa кулгалду мехотряд.

Нормаш дикка тIеххкхоачашъеш къахьег Воронин Николая, Кравченко Клавдияс, Пашаев Заура, Кусманов Сергея, Аджибайрамова Мовлатхана, кхыбараша.

С. АУШЕВ.

КПСС ОБКОМЕ

КПСС обкома бюро ший аргIанарча заседане хьежай Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо яьккхача Коталон 40 шу дизара яха ма йоаггIара накъаяхара а къахьегамхошта луш бола патриотически интернациональни кхетам чIоагIбара а КПСС Наурски райкомо беча балхах долча дешага.

КПСС обкома бюрос белгалдаьккхар, хьатIайоагIача юбилейна яха ма йоаггIара накъаяхара а къахьегамхошта луш бола патриотически интернациональни кхетам чIоагIбара а парте Наурски райкомо белгталара болх беш хилар. КПСС райкома бюрос къоабалъяьй «Коталон 40 шера — яха ма йоаггIара накъагIоргья!» яхаш девиз а йолаш болх беш йолча «Победен», «Советская Россиян» яхача совхозий коллективай инициатива. Из болам хьаллаьцаб района ерригача производственни коллективаша, цо гIо ду къахьегамхой политически къахьегамеи энтузиазм дегIайоалаяра, халкъбоахама планаши социалистически декхараши толаме кхоачашдара.

Юбилейни тематиках агитационно - пропагандистски балха юкъеэзав 557 совгIа пропагандисти лектори, 1100 гаргга агитатор а, политинформатор а, тоъал дукха партийни, советски, комсомольски болхлой, хьалха хиннача фронтовиках бола активисташ, военни тыла турпалаш. Чакхдаьккхад самодеятельни художественни творчества районни хьажар, тIема - патриотически илле конкурсаш, художественни документальни фильмай кинофестивалаш яьй. Дакъа лоацаш 4,5 эзар саг а волаш 300 гаргга поход яьй революционни, тIема, къахьегама сийлен моттигашка гIолла. 6 эзар совгIча зIамсагой йоIой дакъа лаьцад «Орленоки», «Зарницеи» яхача тIема - спортивни ловзарашка. Школашка вIашагIъехкай интернациональни доттагIалла, цIеча лерйоахарийи лехарийи клубаш. ДIахо дегIадоаладаьд спорта технически тIема - прикладнойи тайпаш. Предприятешкеи нах бахача моттигашкеи тематически сайренаш, фотовыставкаш, читательски конференцеш ю, кхыйола мероприятеш чакхйоах.

Коталон 40 шу дизара кийчо еча юкъагIа массехк гIулакх вIаштIехьдаьккхад КПСС райкомои райисполкомои тIема инвалидийи боабаьрий дезалийи материально - бытовой хьалаш тоадара чакхдаха. ТIема ветеранашка хьажа комсомольцашеи пионерашеи шефство лелаелга вIаштIехьдаьккхад ВЛКСМ райкомо.

Цунца цхьана, юбилейна еча кийчонах къахьегамхой политически, къахьегамеи хьинар дIахо айдара, царна патриотически интернациональни кхетам чIоагIагIа балара биззача боараме пайда ийцабац КПСС райкомо, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, юбилейни мероприятеш чакхъяхара бокъонца координаци яьяц.

КПСС обкома бюрос парте Наурски райком декхарийла яьй соцам тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаха, Коталон 40 шу дизара еча кийчонах къахьегамхошта патриотически интернациональни кхетам чIоагIагIа балара, КПСС ЦК мартовски Пленумо оттадаь декхараш толаме кхоачашдар духьа къахьегамхой сарцагIбахара биззагIа пайда эца.

Агитационно - пропагандистски болх беча хана Сийлахь - йоккхача Коталон дерригдунен - исторически лоархIам кIоаргга хьабелла, социализма совленаш, цун Iалальмате йоккхий экономически, социально - политически, духовни таронаш, марксистско - ленински идеологе вахара низ къаьгга хьахьувкха. КПСС чурчеи машар безаш йолча арахьарчеи политикана, вай ерригa коталонаш вIаштIехьъяхара даькъерча цун исторически лоархIама масее оагIорахьара пропаганда елга Iалашде. Советски Даьхен — халкъий машареи кхерамзлени тешамеча гаранте экономически оборонни низ чIоагIбанза баргбоацилгах ма могга дIакхетабе.

КПСС обкома бюрос, къахьегамхошта юкъе беча политико - кхетама балха тIа республика кулгалдеча кадрай гIулакхаш чIоагIдара хьакъехьа парте обкома бюрос баь соцам кхоачашбарах лаьца КПСС Октябрьски райкомо яьча отчетага ла а дийгIа, белгалдаьккхар. КПСС райкомо КПСС обкома бюро соцам кхоачашбар духьа политико - кхетама балха тIара кулгалдеча кадрай гIулакхаш чIоагIдара тIаерзаяь хьадда мероприятеш кийчъяьи чакхйоахаши хилар. Уж дешаш дийцад юххьанцарча партийни организацей собранешкеи партийно - боахама актива районни совещанешкеи.

Белгалъяь мероприятеш чакхйоахача юкъагIа керда а лыккха чIоагIъяьй районна докладчикийи лекторски группаи состав. Царна юкъебихьаб политически балха йоккха опыт йолаш, дикагIа кийчбенна бола бехктохкаме болхлой. Шозза дукхагIа баьб пропагандисташта юкъера кулгалхой. 170 керттера специалиста инженерно - технически болхлои керте эттав экономически образоване системерча школаштеи семинараштеи. Общественни аттестаци яьй агитколлективайи политинформаторий группайи кулгалхошта.

Кулгалдеча кадраша дакъа а лоацаш массово - политически идейно - кхетамеи балха формаши методаши эргайоахаш тоалра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаьхад. Тоалуш йоагIа единни политдеош дара практика, тайп-тайпара хиннай лекцей, беседай тематика, лакхбеннаб цар идейно - теоретически боарам, чIоагIбеннаб къахьегама коллективашта хьалхашка латтача хьаьдлача декхарашцара бувзам.

Йоакхо дукхагIа ю кулгалхой политически профессиональни кийчон. Уж Iомабара системе юкъейоалаю проблемни метод. Керттера уйла тIайсхийт хIанзарча экономически социальни проблемай анализ яра методологи Iомалра, балха дикал лакхъяра, боахамеи кхетам балареи декхараш комплексно кхоачашдара.

Дукхха партийни, советски, профсоюзни, боахама кадраш юкъеувз чакхйоахача граждании сходашта, улиций цIейшта, пропагандистски группай выступленешта, кулгалхой кагирхоща хулача вIашагIкхетараштa.

Цхьабакъда, кулгалдеча болхлоша къахьегамхошта юкъе беча политико - кхетама балхаца лоаца дакъа хIанзарча хано дIадехараша ма яххара дац. КПСС райкомо хIанз а вIаштIехьдаькхадац хIара кулгалхочо ше волча метте кхетам балара даькъера ший декхараш биззача боараме кхоачашделга.

КПСС обкома бюрос КПСС Октябрьски райкома болх мога а баь, тIадожадир къахьегамхошта идейно - политически кхетам балара даькъера кулгалхой гIулакхаш дIахо чIоагIдара кхы тIа а де дезар делга.

КПСС обкома бюрос анализ йир КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дIадийхарашка хьежжа балха ха кIезигагIа йоаяран дисциплина чIоагIъяран КПСС обкома бюрос 1983 шера 28 январе баь соцам кхоачашбара лелама. ТIанийцача соцам тIа белгалдаьккхад, дисциплина чIоагIъяра, балха ха кIезигагIа йоаяра КПСС обкома бюрос 1983 шера 28 январе баь соцам кхоачашбара республика партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органаша белггалара болх баь хилар. ЛертIадаьккхад коллегиальни органий заседанеш елга, еш йола совещанеш дикка кIезигьешнай, хадданза тIахьожам лоаттабу зехьа йовш йола балха ха кIезигьяра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра чакхйоахача мероприятешта.

Цунца цхьана, цхьайолча партийни, советски, боахама органашеи общественни организацешеи де доагIар даьдац зехьа йовш йола балха ха кIезигьяра. Балха хана хIанз а дукха ю семинараш, слеташ, кхыйола мероприятеш, хIаьта из бахьан долаш предприятей балха ритм телхаю. Дукха моттигаш я горрайисполкомаша, министерствайи ведомствайи коллегеша планагIа йоаца заседанеш, сессеш еш, профсоюзни организацей наькъагIа мероприятеш чакхйоахаш.

Республикерча цхьаццайолча предприятешка, учрежденешка, организацешка къахьегамах дола законодательство телхаду, къахьегама дисциплина чIоагIъяра общественни воздействи яра гIулакхех кIезига пайда эц, балха хана лерттIа тIахьожам лоаттабелга Iалашдац. Кхоачам болаш уйла тIаяхийтац къахьегам вIаштIехьбаккхар эргадаьккха тоадара, хIаьта из бахьан долаш хайра кIезиглац зехьа йовш йола ха.

Горрайисполкомаша, министерствашеи ведомствашеи хIанз а дизза кхоачашдаьдац бахача наха гIулакх деча предприятейи организацейи балха режимага керда хьажара хьакъехьа парте обкома бюрос дIадийхараш. Уж дешаш мела кьестаду респотребсоюза, бытовой гIулакхаш дара министерства системе. Юрташкарча пачхьалкхени кооперативни торговле дукхача тикаша бахача наха аьттув боацача хана бу болх. Сунженски, Гудермесски, Наурски, Шелковской, Урус - Мартановски районий цхьайолча юрташка быта цIеноши комплексни приемни пункташи яц, сахьаташ, чоалхане бытовой техника тоаяц, парикмахерскеш, кога гIирс тоабу мастерскеш яц. Во вIаштIехьъяьккхай город Грознерча дукхача коммунальни предприятей балха распорядок. Дукхача къахьегамхошта хетар теркал а деш эргабаьккхабац деша даха ха йоацача берий учрежденей болх.

Боахамий кулгалхоша, профсоюзни, комсомольски организацеша, халкъа тIахьожама органаша кIезига пайда эц общественни мнене низах, балха ха йоаярца лоаттабеча къовсаме дисциплинарни воздействи еча гIулакхех. Кхоачам болаш йоахко яц къахьегамхошта, къаьстта а кагирхошта кхетам балара, цар шоай общественни декхар кIоаргга кхетадара, декхараш тешшаме кхоачашдара.

Дукхача партийни комитеташа кIоаргга Iомадац производстве дисциплина йоаца, доал доаца гIулакхаш леладара бахьанаш довзара, уж бокъонца дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдахац, лерттIа тIахьожам лоаттабелга вIаштIехьдаьккхадац КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума итогех йола мероприятеш кхоачашъяра. Дисциплинах дола дешаш кIезига дувц коммунистийи комсомольцийи собранешка, болхлойи профсоюзни собранешка, партийни комитетий бюрошкеи пленумашкеи.

Балха ха кIезигагIа йоаянза, социалистически къахьегама дисциплина чIоагIъянза, партийни, советски, боахама органийи общественни организацейи балха стиль дIахо тоаянза ярг ца хилара хьакъехьа КПСС XXVI съездо, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), мартовски (1985 ш.) Пленумаша дIадийхараш кхоачаш а деш, КПСС обкома бюрос КПСС горкомаш, райкомаш, юххьанцара партийни, профсоюзни, организацеш, халкъа депутатий Советаш, боахама органаш декхарийла яьй дисциплина чIоагIъяра, балха ха кIезигагIа йоаяра, предприятейи организацейи балха режим лертIаяккхара даькъе КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дIадийхараш кхоачашдеча ниислу кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаха. Къахьегамца сакхетаме гIулакх хургдолча, пачхьалкхен, планови, къахьегама дисциплина бокъонца кхоачашъергйолча, ерригача участкашка порядоки организованности хул и йитаргйолча уйланца къахьегамхошта кхетам лулга ма могга тоаде.

КПСС обкома бюро заседане дийцад кхыдола дешаш.

КУРА ХЬАЖКIАШ ХЬУВКЪАЕРГЬЯ!

КХА БЕРКАТЕГIА ХИЛИЙТАРА

Урус-Мартановски РАПО совета председателА Л. Х. МУСАЕВА даь къамаьл

СССР Кхачан программа тIа белгалдаьккхад, ялат доаккхилга сихдар а боаррамагIа дегIакхувлар а юрта боахама керттера проблема хилар. Цу даькъе геттара лоархIаме да хьажкIаш дукхагIа кхеяра ерригача таронех биззагIа пайда эцар.

Партийни, советски, боахама органаша тIагIертта болх барах укх пятилетка диъ шера иттлагIча пятилетка цу ханаца нийсдича 12 процент дукхагIа яьхай хьажкIаш.

1984 шера дика хилар хьажкIаш, районо дикка тIеххкоачашйир шера план. ХIаьта «Солнечный»; Мичурина цIерагIча совхозий лаьтта леладераша пачхаьалкхенга ялат дохкара пятилетка диъ шера кхоачашйир. Из де вIаштIехьдаьлар лаьттах, минеральни удобренеех, юртбоахама техниках, материальни а къахьегама а ресурсаех кхетамца пайда эцарах.

Белгалдаккха доагIа, укх тIеххьарча шерашка ялата кхею хьажкIаш тIа-тIа дукхагIа хулга. Нагахьа санна 1980 шера пачхаьалкхенга 3 эзар тоннал кIеззига дукхагIа ехкаяле, е дерригача ялатах 34 процент, дIадахача шера ехкар 7 эзар тонн гаргга, вешта аьлча, 55 процент. Цу юкъа эргаьккхай дIаювча хIамай структура, юкъедоаладаьд хий дехка лаьтташ, цо йиш хилийтар хьажкIаш дуккха а дукхагIа дIае. 1984 шера уж дIайийра 5 эзар гектара тIа. Юкъера лаьрхIача районе хIара гектара тIара чуера 33,5 центнер.

Районерча цхьадолча боахамаша доккхий толамаш доах. «Гойтинский» совхозе соахка 600 гектарах хIаране тIара 55,1 центнер, Мичурина цIерагIча а «Красноармейский» а совхозашка — 41,6 а 40,2 а центнер.

ХьажкIаш Iалаьмате бокха низ бола культура йолга хьагойт районерча толашагIболча звеньевойшта карагIдаьшараша. ДIадахача шера «Гойтинский» совхозерча И. А. Кагерманов керте латтача бригада 200 гектарах хIаране тIара чуера 64,3 центнер, хIаьта цу совхозерча М. Ящуркаева бригада 300 гектарах хIаране тIара яьккхар 56,8 центнер. «Горец» совхозерча С. Баштарова звенос хIара гектара тIара чуийцар 43,5 центнер, Мичурина цIерагIча А. Межиева звенос — 41,6 центнер.

Цхьабакъда, тха районе кхы а дукхагIа хьажкIаш кхес йиш я. Масала, хьалхарча пятилеткай шерашка Урус-Мартанерча А. Гучигова низ бола техника, дикагIдола фу, минеральни удобренеш, оасара етта молхаш йоацаше гектара тIара 120 центнер а кхы дукхагIа а хьажкIаш чукхихьай.

Шеко а йоацаш ала йиш я: хьажкIаш хьувкъаяра, царга дIалодар кIезигдара, рентабельность лакхъяра ерригa таронаш я хьажкIаш лелаеча хIара звенон.

Мел эша лакха овсарле йола техника а дIаетта гербицидаш а хиларо района ерригача совхозашка кулгашца балхаш а ца деш, индустриальни технологи юкъейоалае йиш я.

ХьажкIаш кхеяра интенсификаци е йиш яц удобренеш ца хилча. Укх тIеххьарча шерашка боахамашта дукхагIа лоаттаю уж, хIаьта тайп-тайпара а хул. Лаьтта оахача хана етташ йола органически удобренеш а кIезига лоархIам болаш яц. Цхьабакъда, хьатIайоагIача хана хьажкIаш дукхагIа яха йиш яц коллективни подрядагIа болх бу лаьрххIа подразделенеш вIашагIйийхкача мара.

1984 шера коллективни подрядагIа болх беш яр хьажкIаш лелаяь 19 бригада а звено а. Декхар сенах латт аьлча, из латт ерригача моттигашка из керда хIама юкъедоаладарах. Наьха бехктокхам лакхбара, бухсоццаш хулар дукхагIа хилийтара чIоагIа лоархIаме да из. Цу тайпарча звеношта юкъе мел барашта шаьра хов профессиональни говзал лакха хила езилга, толашагIйола приемаш йовзаш хила везилга, техниках, удобренеех, материально-технически ресурсаех лерттIа пайда эца безилга. ТIаккха мара хьувкъаюлургъяц хьажкIаш.

Нарядаш йоацаш болх беча коллективашта, хIаьта уж 23 я районе, тIачIоагIъяьй ялатийна дIаюврийола ерригa хьажкIаш — 4600 гектар. ХIара гектара тIара 50—55 центнер чуя декхар оттадаьд, хIаьта ерригa чуэцараш 20—25 эзар тоннага дIакхоачае.

ГЕКТАРА ТIАРА — 100 ЦЕНТНЕР

Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза бригадира Н. И. ЧЕБОТАРЕВА даь къамаьл

Лакха хьувкъам болаш юртбоахама культураш хьалкхеяра мел эша хьалаш долаш я тха колхоз. Хиш дехкаш 4200 гектар лаьтта да тха — дерригa долчох 60 процент. Низ бола техника я. Болх беш ва 120 совгIа механизатор. Уж шоай гIулакх а довзаш йоккха балха опыт йола нах ба.

Шоай декхараш кхоачаш а деш колхоза лаьтташ леладераша алсамйоах продукташ. Укх тIеххьарча шин шера къаьстта лакхбаьб хьажкIий хьувкъам. 1984 шера 620 гектар хулача кхай тIара хIара гектара тIара 37 центнер хьажкIаш яьхар. Аз кулгалдеча звенос 170 гектара тIа хьалхейир «Кнежа — 611» яхача сортах йола хьажкIаш.

Тхоай низашца оаха кийчдир лаьтта, ехкар минеральни удобренеш. дIаелехьа тайсар «эрадикан» яха гербицидаш, тIаьнначул тIехьагIа «базарган» яхача гербицидех пайда ийцар. ХьажкIаш дIаювча хана лаьтта хьаьдир суперфосфат а кхачийта. Уж хьатIаяьлча кхозза культиваци яьккхар. Машинашца догIан хьисапе шозза хий техар.

Пхи саг вар звене болх беш. Колхозе гIолла хьувкъам эггара дика болаш хьахилар хьажкIаш — хIара гектара тIара 48,5 центнер. ХIанз тхона дика бIаргагу технологегIа дувлийта гIалаташ. Листа дIайийнай. Эшаш йола удобренеш хиннаяц, ма доагIара хий техадац. Укх шера уж ца нийсдалийта хьожаргда тхо.

Бригадера а звеноцара а механизатораш кхийттаб коллективни подрядагIа къахьегилга мел лоархIам болаш гIулакх да. 300 сомагара 1000 сомага дIакхоачаш кхы тIа лакхденнад луш дола алапи. ЧIоагIъеннай къахьегама дисциплинеи хIаране бехктокхами. Цхьаккха саг вац дисциплина телхаеш, тIехдика чакхдоах кхашкара балхаш. Тахан оаха кхетаду кхы а доккхагIа хIамаш карагIдала йиш йолаш хилар. Цудухьа тхоашта хьалхашка декхар а оттадаьд хIара гектара тIара ялата лаьрхIа 100 центнери фуна яраш 15 центнери яккха.

Тха звенос 250 гектара тIа хьалкхеергья ЗПСК-704 фунеи ВИР-42 гибридехи йола хьажкIаш. 14 саг ва тха звене. 4 гусеничнии 5 чархаш йолаши трактораш я. Шозза догIан хьисапе машинашцеи шозза кулг-кареи хий тоха лерхIаш да тхо. Бригадана чуйодаш йола звено коллективни подрядагIа къахьегаш я.

Тхоай боахамеи звенеи оаха дийцад тхоай таронех. ТIанийца декхар кхоачашдулургдолаш да. ХIаьта а тхо кхераш да: хIара гектара тIара 100 центнер хьажкIаш яхара хIара гектара 10 центнер фосфорнии, 7 центнер азотнии, 3 центнер калийнии удобренеш кхачийта еза. Оаха 6 центнер гаргга кхачийтай. Шозза культиваци яьккхачул тIехьагIа хьажкIаш дIаювргья, мугIараштa юкъе шозза-кхозза обработка а яь хий тохаргда. Юхейиса 14 центнер удобренеш дIакхачийта еза. Цхьабакъда, уж таханарча дийнахьа колхозе а районерча «Сельхозхиме» а яц. Ха кIезига йисай. Уж Iалашъянза яргъяц.

Технологе дIа ма деххара тIехьа ца доалийташ балхаш чакхдахара тхона тоъац МТЗ-82 яхарех кхо трактор, йиъ опрыскиватель, кхоъ минеральни удобренеш тувсаш йола агрегат. хий кхухьа машинаш. 1985 шера Сунженски района 10 тракторни лафет хьожаяьй. Иззал уж эшаш ба тха колхоза хьажкIаш лелаераш а. Тхоай низашца чуэца лерхI оаха цар хьувкъам. Командировке яйтача транспорто лерттIа болх бац.

Оаха кхетаду тха хьашташ кхоачашдара ха эшилга. Цудухьа дехар а ду диц ца луш новкъостал дара. Тхоай механизаторий цIерагIа дош лу аз лакха хьувкъам болаш хьажкIаш хьалкхеяра низ ца кхобеш къахьегаргхиларах. Даха ма доагIара дикача хьокхамашца накъагоргда КПСС XXVII съезда.

ХIАРАНЕ ДЕРГДАР КЪОАСТАДАЬД

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальника Л. ЗАХАЕВА даь къамаьл

1957 шера денз хьажкIаш кхею аз «Лермонтовский» совхозе. Уж дIаюв 200-тара 500 гектарага дIакхоачаш долча кхай тIа. Моттиг хиннаяц планови хьокхамаш оаха тIеххкоачаш ца деш. ЦхьайтталагIча пятилетка диъ шера юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 50,7 центнер хьажкIаш яьхай. Из толам баьккхаб уж хьалкхеяь лаьтташ хиш дехкаш деце а. Йоккха профессиональни опыт йолаш болча мехотрядерча механизатораша хьинаре къахьегарах хIара шер-шера дика хьувкъаяьй хьажкIаш.

Тха мехотряде 6 болхло ва. Укх тIеххьарча итт шера цхьа саг дIаваьннавац. Дика алапеш а ийду болхлоша. ХIара бетта 300 — 350 сом эц. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа а планал совгIа баьккхача хьувкъамах 15 процент ялат а тиййнад тхона.

Совхозе эггара хьалхатIа оаха юкъедоаладир коллективни подряд. Из йоккха тIехьале йолаш хIама хиларах со бокъонца тийша ва. Бригадни подрядо чIоагIъю хIаране дисциплина. Тха дац дезаши ца дезаши дола балхаш. Дика хьувкъам хьалкхебара низаш тIадерзадаь къахьегаш хул берригаш а. Царех хIаравар гусеничнии а чархаш йолча а трактораца болх беш хул, бийсана ара а даьле дIайийна культураш лора а ю.

КхоалагIа шу да совхоза администрацеца оаха договор уттаду. Белгалдаккха доагIа совхоза кулгалхоша договорагIа дола декхараш а кхоачашдеш хилар. Цу гIулакхо хьинaрегIа къахьегийт механизаторашка.

Укх шера а договор оттадаьд оаха. Гурахье а ховш дар тхона оахоша укх шера хьажкIаш дIаюврийола кха, ехкар минеральнии органически удобренеш, тIоадал Iоаещ макхаш даьхад. Кийчъяьй эшаш йола техника, Iалашдаьд фу, гербицидаши минеральни удобренешии йолаш я.

Специалисташца цхьана гота балхаш чакхдахара йола план оттаьй оаха. Из эггара бехктокхаметIа йола ха я. ДIадергеи цул тIехьагIа Iунал даргеи хьежжа хьа а хул ялат. Лоацца аьлча, механизаторех хIаравар шедергдола балхаш довзаш ва. 1985 шера индустриальни технологех ялатеи фунеи лаьрхIа йола хьажкIаш хьалкхеяра мероприятеш йийцай оаха самардийнахьа.

Агротехнически бокъонаш телха а ца еш лерттIа къахьийгача дика хьийкъе хул хьажкIаш. Из массанена ховш да. Цудухьа дерригa балхаш шоай ханнахьа чакхдаха а деза. Лакха хьувкъам луш йолча гибрида фу деннад тхона укх шера хьажкIаш дIаера. Еча йоакхоно тхо декхарийла а ду хьажкIаш дика хьувкъаяра цIенхаштта къахьега.

Таронашкеи кхоачамашкеи хьежжа тха мехотряда коллективо. массе болхло раьза а волаш, соцам баьб 400 гектар кхай тIара хIара гектара тIара 100 центнер хьажкIаш яха. Из хургда КПСС XXVII съезда дола тха къахьегама совгIат.

Тхона енна программа кхоачашъюлургйолаш я. Парте обкома а сай хьажкIаш кхееш болча новкъосташта а аз дош лу тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара тхоашта ховш мел лар а тхоай низ а тIабахийта.

ДЕРРИГА А ВАЙХ ТИЙША ДА

Грозненски района «Атагинский» совхоза звеньевойс Ш. Х. ГАЙТАМИРОВА даь къамаьл

Аз хьажкIаш кхею ткъо шу совгIа ха я. Тайп-тайпара хIамаш нийсденнад сона. Цхьадолча шерашка гектара тIара 65—70 центнер йоаккхар, хIаьта низткъа мара план кхоачаш ца еш а нийслора. Тха лаьтташка диллача 65—70 центнер Iалаьмате боккха хьонхам ба. Цунга кхача атта дац.

Халахете а, дIадахача шера тайп-тайпара цIенхаштта хьовзамаш хилар тхона, алхха хаоттама дараш хинна а ца Iеш. Доккха зе дир лаьтта цхьа да воацаш хиларо. ДIайийнача хIамашта тайп-тайпара гIулакхаш деш хилар кхыча звеношкара нах. Долче, болх боагIача бесса дика бинзар цар.

Нийса доаца уж дерригa хIамаш дIадаьлар подрядни звенош вIашагIъехкачул тIехьагIа, царна юкъе мел ваха саг шийна лайна вахар. ХIаьта цу гIулакхо къахьегама овсарле наьха санна лакхйир.

1983 шера денз совхозе яц ялатийна хьажкIаш нхеяра планах лоархIа ца ераш.

Сай звенох массехк дош аргда аз. Нагахьа санна 1982 шера тхоашта тIачIоагIдаьча лаьттан хIара гектара тIара оаха 48 центнер фуалъяьха, хьажкIаш чуенаяле, звенох подрядни хиннача 1983 шера гектара тIара 50,4 центнер яьккхар.

Коллективни подрядагIа болх баьча шера дикка опыт Iоайир. ХIара механизаторо кхетадир новкъостал дукхагIа а дикагIа а аз бу балара болх, яхаш къахьега дезилга. БоагIача бесса мах бир тха балха, звенона юкъеволча хIара сага 9,5 тонн ялат делар.

Кхы а дикагIа къахьийгар звенос 1984 шера. 250 гектарах хIаране тIара оаха яьккхар 55 центнер е планал совгIа чуера 442 тонн хьажкIаш.

Карара шу советски наха къаьстта белгала да. Вай кийчлу Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 40 шу дизар дезде, даха доагIача тайпара парте XXVII съезда накъадаха. Цунца дувзаденна социалистически декхараш тIаийцад оаха — план 35 центнер йолаш хIара гектара тIара 60 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуэца. Тхоай дош оаха кхоачашдергда.

СОАХКАРЧУЛ ДУКХАГIА ХУРГЬЯ

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза звеньевойс Б. КОДЗОЕВА даь къамаьл

КПСС ЦК мартовски (1985 ш.) Пленума решенеш чIоагIа къоабалъеш тIаийцай тха совхоза къахьегамхоша. Материальни кхоачамех ма могга пайда эцара, дIахо йодача хана юртбоахама производства эффективность лакхъяра, экономика тоаяра низаш тIадерзадаь къахьегаш я тха совхоза коллектив.

Партеи правительстваи хадданза йоакхо ю юртбоахам дегIабоалабара йола проблемаш чакхъяхара. Цу гIулакха дукха рузкъа дIа а дохийт. Парте еча йоакхоно вIаштIехьдоалийт юртбоахама продукташ йоахача доккхий толамаш даха.

Укх тIеххьарча ткъаь шера хьажкIаш кхееш хиннай аз кулгалду звено. Шер-шера лакхлу тха производственни хьокхамаш. Къаьстта боккха толам баьккхаб звенос цхьайтталагIча пятилетка диъ шера. 1981 шера 200 гектар хулача кхай тIара хIара гектара тIара 54 центнер хьажкIаш яьхар, 1982 шера — 70 центнер, 1983—71 центнер. Цу шерашка оаха дIайийнаяр ССК-363 яхача гибридах йола хьажкIаш.

1984 шера рекорд оттальй тха звенос. 200 гектар хулача кхай тIара хIара гектара тIара 106,3 центнер хьажкIаш яьхай. Цу наькъа дIайийнараш БЦ-6625 яхача гибридах яраш яр.

Из толам баьккхар шоай ханнахьеи дикеи дерригa агробалхаш чакхдахарах, шоай дегашта ма хетта звеной болхлоша къахьегарах.

Бригадни подряд юкъе а йоалаеш индустриальни технологегIа хьажкIаш хьалкхееш хилча низ дIакхоач дIадодар лохде, къахьегама овсарле лакхъе, уж дика хьувкъае.

1984 шера баьккхача толамо дегаш гIоздаьха болча звеноцарча болхлоша 1985 шера лакха социалистически декхараш тIаийцад. Соахкарчул дикагIа хьажкIаш хьувкъае лерхIаш да тхо укх шера. Из лакха декхараш кхоачашдара мел эшараш долаш я звено. ХьажкIаш дIаюврийола лаьтта гурахьа аьхад, хIара гектара тIа 50 тонн органически 20 центнер минеральни удобренеш ехкай, ЗПСК-704 яха лакха хьувкъам луш дола фу кийчдаьд.

Аз дег тIара баркал оал КПСС обкома, республика Министрий Совета, юртбоахама министерствана ялат кхедерий къахьегама йоакхо прах, дикагIа болх бе безам болийтарах.

Тха звенос цIенхаштта Iомаьй комплексни планагIа енна задани. Из тхоай минимум лоархIаш да тхо.

Пайда эца йиш йолча таронашкеи ЗПСК-704 яхача гибридо лургболча хьувкъамгеи хьежжа звенос декхар тIаэц 200 гектар хулача кхай тIара хIара гектара тIара соахка яьхарел кIезигагIа йоацаш хьажкIаш яха. Из КПСС XXVII съезда луш дола тха совгIат хургда. Дерригa низаш тIадерзадергда тIаийца декхараш толаме кхоачашдара.

АЗ БОЛХЛОЙ ЦIЕРАГIА ДОШ ЛУ

Шелковской района Ленина цIерагIча колхоза звеньевойс И. А. УШАКОВА даь къамаьл

Хьайбаш леладара лостам болаш я тха колхоз. Цудухьа къаьстта теркам тIабохийт доакъара а ялата а лаьрхIа хьажкIаш хьалкхеяра. Хий дехкаш 3400 гектар лаьтта да тха колхозе. Лакха хьувкъам болаш хьажкIаш хьалкхеяра таронаш йолаш я колхоз. Бакъдар аьлча, оаха царех ма боагIара пайда эцац. Эффективно леладац хиш дехка лаьтташ. КПСС ЦК октябрьски (1984 шера) Пленума решенеш ювцаш хиннача собране лаьттан культураш хьалкхееча цеха коммунисташа де дезарех лаьца къамаьлаш дир.

Ялата лаьрхIа йола хьажкIаш хьалкхеярца дувзаденна балхаш агротехнически бокъонаша дIа ма деххара чакхдоахе геттара лакхлургба хиш детташ долча лаьтто лу хьувкъам. Ма доагIара хиш дехкаш хилча дика хьувкъ хьажкIаш а.

Бакъдар аьлча, укх тIеххьарча шерашка цун мах беш хиннадац тхо. ШоллагIча плане хиннай хьажкIаш. Ма йоагIара теркалъяьяц. Из нийса а дац. ХIана аьлча, цунга кхоачаш цхьаккха а культура яц.

Цхьан хана хьажкIаш кхееш йолча звенона кулгалдеш вар со. ХIара гектара тIара 30 — 35 центнер хьажкIаш йоахар оаха. Тхоай боахама таронашка а хьежа колхозхой юкъара собрани йолаш аз предложени елар хьажкIаш кхеергйола звено вIашагIйоллара. Колхоза правленеи парткомои из инициатива къоабалйир.

Иштта, № 1 йолча мехотряде хьахиннай механизированни звено. Из вIашагIъеллай колхозхоша шоай лоIамах, кулгалде сона тешам луш. Цунна юкъевоагIа виъ механизатор. Уж техника а езаш йоккха балха опыт йолаш нах ба. Коллективни подрядагIа къахьегаш а да тхо. Звенона хьакъоастадаьд 220 гектар лаьтта. Цох 150 гектара тIа ялата лаьрхIа йола хьажкIаш хьалкхеергья оаха. Т-150 яха шиъи МТЗ-80 яхарех шиъи трактораш а еннай звенона.

Колхоза специалисташа хьажкIаш хьалкхеяра йолча технологена разработка яьй хIара гектара тIара 50 центнер яккха вIаштIехь а доалаш. Белгалдаьккхад лургдола алапи. Звеной болхлоша шоаш къоастадаьд авансах лаьрхIа теларгдар а. ХьажкIаш дIаера лакха хьувкъам луш дола «Одесская-10» яха фу а деннад тхона.

Тешшаме да ханнахьеи дикеи дерригa балхаш чакхдоахаргхилар. Агротехнически бокъонаша дIа ма деххара чакхйоахаргья ерригa технологически операцеш.

Массанахьа а индустриальни хьисапе дIаюв хьажкIаш. Тха колхозе яц цу гIулакха эшаш йола техника. Из бахьан долаш хала а хургда шоай ханнахьа агротехнически приемаш чакхъяха, юххера Iаткъарг а да хьувкъама, дукхагIа хургда хьажкIаш хьалкхеярга дIадодар а. Оаха, механизатораша, дерригa тхоей низаш тIадерзадергда уж дика хьувкъаяра. Боахамий органаш декхарийла я колхозаштеи совхозаштеи эшаш йола техника яла.

Укх шера хьажкIаш дIаюврийола дерригa лаьтта дика кийчдаьд. Из дIоахделча хьалхагIа гербицидаш а теха хьажкIаш дIае долалургда тхо. Аз тхоай звеноцарча болхлой цIерагIа парте обкома дош лу планагIа яха йоагIараш 50 центнер йолаш хIара гектара тIара 55 центнер йоаккхаргхиларах.

ТIАДИСАР — ТIЕРА ДIАДОАККХАРГДА

Шалински райисполкома председателА Х. БАГАШЕВА даь къамаьл

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо кийчъяь Кхачан программа кхоачашъяра керттера да ялат дукхагIа даккхар а пачхаьалкхенга из дохкара заданеш кхоачашъяр а. Шаьла района хьалашка из декхар кхоачашдара геттара лоархIаме да хьажкIаш кхеяр. Укх шера цар дIалоацаргда 54 процент лаьтта, цу даькъе гибриднии фух йолчари 28 процент а лоацаш.

Тха районе кIезига бац из культура лелае ховш бола боккхий говзанчаш. Царна юкъе ва Социалистически Къахьегама Турпал, НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат Б. Саидов, Ленина орденаш енна Х. Абдулмежидов, С.-У. Чамаев, дуккха кхыбараш.

Район бIарчча хьенийнача укх тIеххьарча шерашка ялат дохкара план кхоачашъеш хьайоагIа. Цхьабакъда, хьажкIаш йохкара диъ шера план кхоачашъянза я.

Цун бахьан — цу культура лоархIам боагIача бесса кхета ца бар, из лелаяра хайра йоакхо ца яр.

Цудухьа гIулакхаш цIенхаштта тоаданза даргдоацаш дар. Дика хьувкъача фух а гибридех а йола дIае хьажкIаш ехаш боахамаша даь дехараш кхоачашдаьд. Тхоай оагIорахьа оаха дерригa дергда хьажкIаш хьувкъаяра. Ялатийна лаьрхIа хьажкIаш дIаювча 5260 гектарах хIаране тIа 25 тонн органически а 10 центнер минеральни а удобренеш тайсай, ханнахьа эзбь яьй, тIоадал дIакъайлай. ХьажкIаш дIае а царна гIулакх де а эша техника кийча я.

ХьажкIаш лелаергйола 25 звено а бригада а вIашагIъеллай. Цар кулгалхой чIоагIбаьб КПСС райкома бюрос а райисполкомо а цхьана яьча заседане. Еррига звенош а бригадаш а наряд йоацаш болх беш я. Райисполкома решенегIа хIара боахама тIачIоагIбаьб РАПО бехктокхаме специалисташ. Кийч а даь, чIоагIдаьд района боахамашта, звеношта, бригадашта юкъе социалистически яхь лелаяра хьалаш. РАПО специалисташа звеной, бригадай кулгалхошца семинар яьй, цига белгалдаьд хьажкIаш хьувкъаяра наькъаш. Цу дерригне тхона гIо дергда 18400 тонн хьажкIаш чуя.

Тахан нийслуча цхьайолча халонех массехк дош ала лов.

Цкъа-дале, боахамашка тоъаш яц «агелон», «эрадикан» яха гербицидаш. ХIаьта оаха лерхI ерригa хьажкIаш индустриальни технологех кхес. Цхьабакъда, тхона тоъаш яц «Херсонец-200», «Херсонец-7» яха ялат чуэцара комбайнаш. Къаьна комбайнаш производствега дIальхай, царна эшаш йола запасной оатхалаш корагIац. ХIаьта хIанз тхога йолча комбайнашка диллача хIаранена 500 гектарал совгIа кхоач. Цхьан комбайна из сов дукха я. Цудухьа района эш кхы а 11—12 комбайн.

Тхона чIоагIа лоархIаме да цхьаькха: Гудермесе а Аргуне а йолча ялат дIанийдеча пункташта тIачIоагIъе еза район. Фуалъяьха хьажкIаш дIаялара план кхоачашъяра 9000 тонн дIаяхьа еза тха, хIаьта цу хана, ховш ма хиллара, транспорт тоъаш хилац. Цхьаькха а да теркалде дезаш: моллагIа машина Iойоассаергйолаш кийчъяь хила еза элеватор.

Района къахьегамхоша дерригa а дергда Сийлахь-йоккхача Котало 40 шу дизара а парте XXVII съезда а баха ма боагIара накъабахара, мехка Кхачан программа кхоачашъеча шоашкара доагIа дакъа юкъедахьара.

ЯХЬЕ ХЬЕХ

Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза звеньевойс А. ЭЛЬКИЕВА даь къамаьл

ЧIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIад аз Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкIаш кхееш волча Кодзоев Бахьаудина даьча къамаьлага. ДIадахача шера гурахьа цун звенос хIара гектара тIара 100 центнер совгIа хьажкIаш яьхай. Ала хIама дац — рекордни хьувкъам ба. Хьалха дIаяхача хана вай республике цхьанна а сага низ дIакхаьчабац иштта дика хьажкIаш хьувкъае.

Коллективни подрядагIа къа а хьегаш индустриальни технологех хьалкхею хьажкIаш тха звенос а. ДIадахача шера оаха хIара гектара тIара 67,7 центнер яьккхар. Укх шера дикагIа хьувкъае лаьрхIа да тхо. Оаха майра соцам тIаийцаб Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза Б. Кодзоева кулгалдеш йола звено социалистически яхье хьехаш. 100 центнер яккхара къовсаденна къахьегаргда оаха а!

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

МЕХКДАЬТТАХОША — ФРОНТА

Тийшача балхах гитлеровски Германи Советски Союза тІалатаро толхадир Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой машаре вахар. Фронта эшачоа тІадерзаде дийзар деррига а. Хьинаре къахьегара тІахьеха безацар нах. ХІаране кхетадора: фашисташ бохабе цун къахьегамо новкъостал делга.

ТІем тІа дІабахача шоай моарошта, даьшта, вежарашта метта станокаш тІа, технологически установкаш тІа болх бе дІаэттар кхалнах, кхувш боагІа кагирхой. Балха говзал а опыт а йоаца уж бар дукхагІча даькъе фронта новкъостал деш бурув тохаш, мехкдаьтта доаккхаш, доагор, кхыйола хІамаш арахецаш. МоастагІа вохавара шийна могар дора хІаране.

ТІом болабеннача хьалхарча шера 5-ча июле Грознерча шоллагІча мехкдаьтта чакхдоахача завода (хІанзарча В. И. Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоахача завода) болхлоша кхайкарал дир, сихагІа моастагІа эшавара эша продукци арахецилга лакхде стахановски вахташ вІашагІйохкара Грознера, Малгобекера беррига мехкдаьттахой, юрташкара ахархой тІахьехаш. Из кхайкарал хьаллаьцар республикерча беррига къахьегамхоша. ЦхьоалагІча октябре республика мехкдаьтта промышленноста болхлоех 61 процент, инженерно-технически болхлоех 46 процент стахановцаши ударникаши бар. 3000 совгІча мехкдаьттахоша шоай балха нормаш кхоачашъяьяр 200—300 процент.

Из патриотически болам хьал а лаьца, социалистически яхье баьннача «Горскнефть» трестерча мехкдаьтта лехараша белггала сихдаьд бурув тохара балхаш.

ЦІаккха ца хиннача тайпара хьинаре къахьийг а д «Малгобекнефть» мехкдаьттахоша, 4,5 эзар тоннага дІакхоачадаьд дийнахьен буси доаккха мехкдаьтта. Ийс бетта кхоачашъяьй цар тІом болабеннача шера бурув тохара а мехкдаьтта даккхара а планаш. Хьинаре къахьегарах, планаш тІехкхоачашъярах, фронта дика новкъостал дарах «Малгобекнефть» цхьоалагІча промысла коллектива деннад Советски Даьхен эгтара дезагІа дола совгІат — Ленина орден.

ТІехдика паччахьалкхен план кхоачашъярах, оборона эша мехкдаьтта продукци арахецара керда наькъаши таронаши лахарах СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Къахьегама Цеча Байракха орден еннай Грознерча мехкдаьтта чакхдоахача завода.

Дукхадар даьд республика къахьегамхоша ЦІе Эскар герзаца Іалашдеш. 1941-гІа шу чакхдоалаш республикера 28 предприяти хиннай оборона лоархІам бола продукци арахецилга карадерзадаь. Грознерча предприятешка хьаеш хиннай миномёташ, минаш, гранаташ, огнеметаш, лоталуш йола смесь чуйола шуташ, пулеметни тачанкаш, кхыйола фронта эша хІамаш.

Дукха хилланзар фашисташ вай республика доазон тІа. 1943-ча шера 3-ча январе Цеча Эскаро юхакхессар моастагІа, Моздок хьа а йоакхаш. Мукъалькхар мехкдаьттахой город Малгобек а. Из толам баккха новкъостал даьд фронта мел эшар Іалашдеш хиннача тылерча къахьегамхоша.

Цул тІехьагІа тайп-тайпарча ханашка арадаьннача республика газеташа яздора: «...Моздока районе баьккхача толамца тыле къахьегаш хиннача вай мехкдаьттахой, колхозникий дакъа а доалл.

Берригача советски нахана. Цеча Эскарца цхьана толама морзо екъаш ба Нохч - ГІалгІайчен къахьегамхой. МоастагІа дІаваькхав вай республика доазонаш тІара. Мукъаькхай Серго Орджоникидзе хьалхьенца хьалъь город Малгобек. Немцаша дукха зе даьдар укхаза. Толхадаьлар дукха нах чубаха цІенош, йохаьяр промыслаш, кхыйола балха гІишлош. Ицлургйоацаш цІе лар йитаяр моастагІаша».

Бакъда, болхлой вошала низо эгтара лоацагІча хана юхаметтаоттабир бохабаь Малгобека боахам. Мехкдаьттахой города новкъостал деш яр еррига вай республика. Эша материалаш, оборудовани лора «Старогрознефта» мехкдаьттахоша. ХІаьта «Октябрьнефтерча» мастера М. Магомерзоева еррига бригада енаяр укхаза новкъостала. Са тессача денз боад боллалца болх бора цар кердача скважинашта эша турбаш лаьтта кІалхара хьайоахаш.

Иштта турпала къахьегарах цхьа бутт балалехьа болх бе йолаялийтар мастера Федюшкина бригада Малгобеке эгтара хьалха дукха мехкдаьтта луш йола скважина. ХІаьта май бетта болх бе йолаелар моттигерча низацца эгтара хьалха бурув теха яьккха керда скважина а. Йиллача ханал шозза гаргга сихагІа бурув теха йистеяьккхар скважина цІи хезача мастера Г. И. Косяка бригада а. Йиъ — пхиъ дийнахьара норма кхоачашъеш болх бора Филатова кулгалдеча вышкомонтажникаша.

Цунца цхьана юхаметтаоттайора тІемо йохаь мехкдаьттахой город. Хьайора нах чубаха фусамаш, школаш, берий бешамаш, тиниаш, кхыйола культурно-бытовой объекташ.

Иштта хьинаре мехкдаьттахоша къахьегарах, масеххк бутт баьлча биззача боараме болх бе йолаелар Малгобек. Социалистически яхьа инициатор а хиша дІаэттар мехкдаьттахой город. ЦхьоалагІча мая сийна хиннача социалистически яхье «Грознефтекомбината» предприятешта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Малгобекерча бурувдеттараша. Толаме болх бора кхыча районашкарча лаьттан ченаш техкараша а. Нагахьа санна 1943-гІа шу доладуш республике болх беш 12 скважина мара ца хиннача, цхьан беттеи 25 дийнахьен мехкдаьтта тресташа болх бе йолалийтар кхы 170 скважина, цу хьакъехьара пхе бетта план тІехкхоачаш а еш.

Берригача мехка дІахезар. Москверча Кирова цІерагІча «Динамо» завода коллективо фронта новкъостал делга чІоагІдара тІехь социалистически яхь лелаелга дІахолахьара тІахьехаш даь кхайкарал. Из патриотически болам хьинаре хьаллаьцар Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша. Цар тІехкхоачаййр мехкдаьтта даккхара а бурув тохара а планаш. Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхаре шиъ шоллаІеи моттигаш яьхар «Малгобекнефть», «Октябрьнефть», «Старогрознефть» трестий бурув деттача контораи коллективаша. Царна елар ВЦСПС-и мехкдаьтта Наркоматеи карара кара тела ЦІе байракхаш.

Иштта хьинаре къахьегар мехкдаьтта чакхдоахараша а. Хьалхарча шера декабре хинначул 70-зза лакхдир цар лоархІамегІа йола мехкдаьтта продукци арахецилга 1943-ча шера декабрь бетта. Социалистически яхье хьалха яр Ленина цІерагІча мехкдаьтта завода коллектив. Еррigсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг а Паччахьалкхен оборона Комитета карара кара тела ЦІе байракх а яьккхар цо.

Нохч-ГІалгІайчен промышленность сиха юхаметтаоттаяро таро елар республике мехкдаьтта доаккхилга а заводашка цун продукташ арахецилга а сиха дегІадоаладе. МоастагІа тІехьашка ваьккхачул тІехьагІа алхха цхьан шера кхозза лакхдаьд республика мехкдаьттахоша цу хьакъехьара балха хьокхамаш. Планал совгІа итташ доагора эшелонаш дІаухийтар республика мехкдаьттахоша фронта. Пхи миллион совгІа тонн мехкдаьтта деннад Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша Даьхенна тІема шерашка. Иштта да алхха республика мехкдаьттахоша Сийлахь-йоккха Котало йоаккхача юкъедихьа дакъа.

Республика мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаеча, фронт доагорца Іалашъеча хьинаре дакъа лоацаш хиннаб Нохч-ГІалгІайчен кагирхой. Беттагара беттага, шерагара шерага дукхагІа хулар комсомольско-кагирхой бригадаш, лакхлора тІема шерашка республикана хьалхашка лаьтта чоалхане декхараш кхоачашдечара цар лоархІам.

Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои лакха мах баьб Нохч-ГІалгІайчен кагирхой къахьегама. ТІом хиннача шерашка Советски Союза орденаши медалаши еннача вай республикерча кагирхошта юкъе ва 1150 комсомолец.

ТІема шерашка турпала къахьийгарий эстафета толамца дІахьош, кердача балха толамашца Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дуза цІей белгалдаккха лаьрхІа ба эзараш Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттахой, бурувдеттараш, гази мехкдаьттен чакхдоахараш, царна юкъе дукха комсомольцаши къона болхлойи а болаш.

Г. ЕРЕЩЕНКО,
Нохч-ГІалгІай историе, социологе, филологе института воккхагІвола Іилман болхло, исторически Іилмай кандидат.

Даьхе дукхаеза Іомабу

Дукха ха йоацаш Малгобеке къизача моастагІчунна духьала лира тІемаш хиннача моттигашка экскурсе баьккабар Наурски районерча Ново-Терски № 8 йолча юкъерча школера дешархой.

Царна кулгалдеш бар цу школера историн кхыча къамий меттен хьехархой Перезолова Людмила Ивановнаи Гайтукаева Любовь Филипповнаи. Хьалхаваьнна вар Грознерча наькъаш дареи экскурсейи бюро экскурсовод Сергеев Иван Михайлович.

Малгобекерча исторически моттигашка, городерча тІемеи къахьегамеи сийлен музейга хьожаш хилар хьаьший.

Музея директора Чербижев Башира ма дарра дийцар хьаьшашта музеерча стендех, документех, экспонатех, тІема герзах лаьца, тайп-тайпарча къамех болча советски бІухоша денали къонахчали гойтар бахьан долаш 1942-ча шера лира тІавена моастагІа Малгобеке соцаваь а укхазара юхаэнкхаваь а хиларах.

Экскурсе баьхкача дешархошта хьалхашка къамаьл дир цу хана музее нийсвеннача Кердача Редантерча хьехархочо, педагогически къахьегама ветерана Барахоев Махьмада Идриса.

— Цхьаннха а художника низ кхоачаргбий-хьогІ вай дахача Кавказа Іаламеи къамийи ма дарра сурт дилла, — аьлар ветерана. — Советски Союзерча дукхача къамий викалаша, къаьстта эрсий къамах болча болхлой новкъосталца хьалъяьй Малгобек. Берригача советски мехкара нах хиннаб тІом болча хана мехкдаьттахой город моастагІчох лораеш а. ХІанз районе бахаш а Даьхен рузкъа алсамдоаккхаш хьинаре къахьегаш а ба 40 гаргга къамий викалаш. Цхьа дезал санна барт-цхьоагІо йолаш ба районера къахьегамхой.

ДІахо И. М. Барахоева дийцар хьаьшашта дешархошта патриотически кхетам луш, Коталон 40 шу дизара кийчо еш шоай школе беча балхах. Цо белгалдаьккхар таханарча берий ираз, советски наьха машаре вахар, советски халкъо, цун эскаро 40 шу хьалха яьккха Сийлахь-йоккха Котало, къамий доттагІали вошали, беррига советски наьха хьинаре къахьегам бахьан долаш хилар.

Малгобек лораеш байнача бІухоштн оттадаьча памятника хьалхашка цхьана суртташ дахийтар хьаьшаша а фусамдаьша а.

Дай, даьдай сийлен гІулакхаш довзаш, царна тешаме хилара кагирхой лоІам чІоагІбеш, патриотически а интернациональни а сакхетам лакхбеш дика чакхъяьлар экскурси.

А. БАСИЕВ.

Нохч - ГІалгІай автотранспортни объединенена чуйоагІача номер 1737 йолча автоколонне дикагІа болча водителех лоархІаш ва къона коммунист Даудов Лом-Іаьла.

Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа Котало яьккха 40 шу дизара сийна йолча вахте а этта башха-дика толамаш доахаш хьавоагІарех ва Даудов. Ди-буйса дар аьнна ца къовсаш Грознерча номер 4 йолча маькх еча заводера Октябрьски района тикашка маьхка-булочни изделеш дІакхухьаш ва из.

Ший балхах дика кхеташ, толамца декхарех лоархІавеш хиларах предприяте кулгалхоша дукхаза баркал яьхад Даудовна.

СУРТА ТІА: водитель Л. Даудов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ФУ ХАННАХЬА ІАЛАШДЕ

БІаьсти хьеенна еча сихданза далац кхашкара балхаш. Лоаццача юкъа ялата а доакъара а культураш дІайийна яхара цар фу хила деза, хьалххе а Іалашдаь. Халахете а, из тха районе деш дац. Итт шу гаргга ха я шоаш хьалкхебаьча хьувкъамах бІаьстан культураш дІаера шоашта мел эша фу боахамий специалисташа ца кийчду. Культураш дІае еза ха хьатІакхаьчача из лаха оарцагІбовлар. Йийе тІадахьар вай республикера а кхыча областешкара а. ХІаьта из мегаргдолаш да е дац, малагІча репродукцехи сортахи да специалисташа теркал ца деш дІа а дувра гурахьеи бІаьстии. Иштача фунах хьувкъам эсала болаш хьа а хулар культураш. Из дар хьалха дІаихача шерашка Малгобекски районе культураш во хьувкъара дола керттера бахьан.

КІеззига дикагІа да гІулакх укх шера. ДІаяхача гурахьа ка бола ялат дІадийра боахамаша шоаш хьалкхедаь фу а долаш. Цхьабакъда, укх бІаьсти дІаювргйолча культурашта лаьрхІа дар 50 процентал кІеззига дукхагІа мара дац. Района боахамашта юкъе хьажкІаш а кхы йола культураш а дІаера эгтара дикагІа фуна кхоачам баьб «Малгобекский» совхозе. Цига дІаоттадаь латт кондицегІа а долаш — 94 процент хулаш дар.

Районе я цхьа килограмм хиллал фу доаца совхозаш а. Царна юкъе я «Луч» яхар. Цун кулгалхойи специалисташи сатийна багІа паччахьалкхено шоашта новкъостал дарга хьежаш. Нагахьа санна из вІашІехьа ца доале, боккха мах а телаш кхычахьара фу эца дезаш ба уж.

Тхьо шу совгІа ха я районе ялат цІенду цхьаккха пункт йоаца. Геттара кІезига я чоалхане йоаца ялат цІенду СМ-4 яха машинаш а. Йолаш яраш а фуна лаьрхІа дола ялат цІендеш хилац. Уж а къаьна хиларах каст-каста йох. ХІаьта цхьаяраш тІайоахка оатхалаш а дІайихьа пайдана йоацаш латт.

Цул совгІа, фу дІаоттаде мегаргйолаш складаш а яц боахамашка. Цу гІулакха а е йоагІаш йола йоакхо яц районе. Керда складаш хьалъяра а деш хІама дац. Яраштa капитальни ремонт ца ю а ткъаь итт шу даьнад. Дика хила йиш яц цар чу дІаоттадаь лоаттаду фу. Цу гІулакхах оаха яздаьд совхозий директорашка, сельхозуправлене начальникага. Цхьабакъда, эргадоалаш хІама дац. ДогІа чуухаш да тховнаш, кІир техаяц пенашта, асфальт йилланза я чура кІийленаш, тоаьяц наІараш. М. Горьке цІерагІча совхозе ткъаь итт шу хьалха хьалъяьча ялат цІендеча пункта пенаш шиферах даь да. Уж хьаллаьца цхьацца хьастам техаб. Царех шифер ІотІа а еза, саг лозавар кхерам болаш да цигара гІулакх. Из теркалдеш бац совхоза а юртбоахама управлене а кулгалхой.

Малгобекски районе дика хьувкъ кен. Фуна лаьрхІа республика кхыча районашта а из хьалкхебе таро йолаш я укхазара совхозаш. Итт шера тохкам бича хоаденнадац генараштa склероция яха лазар кхийтта. Из хов юртбоахама министерстве а республикански фуна инспекцена а. Цхьабакъда, хабараш дийце мара цу хьакъехьа хьадеш корта а болаш цхьаккха хІама дац. Нагахьа санна республикански организацеша из гІулакх ма доаггІара кхетадоре Малгобекски районе еррига республикана лаьрхІа хьалкхеде йиш яр цхьоалагІча репродукцех дола генарийи кенеи фу.

Н. ПРИТЬМОВА,
Малгобекски района паччахьалкхен фуна йолча инспекце начальник.

Оаха яздаьчун лерагІа

«ЗРИТЕЛАШТА БАЬ БОХАМ»

Иштта корта болаш, 1985 шера 28-ча феврале араьлар «Сердало» тІа критически корреспонденци. Цу тІа дувцар 17 январе Назрановски районни культура ЦІагІа Нохч - ГІалгІай АССР заслуженни артиста Дадашева Тамарас луча концертага хьажа баьхка хиннача «Электроинструмент» завода болхлошта, культура ЦІен администраце баь хиннача бохамах.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад НГІАССР культура министра А. Киндарова. Цо яздУ: **«Материала тІа дийцар бакъхиннад. Техкача гучадаьлар Назрановски культура ЦІен директора М. Булгучева «Зама» яхача эстрадни ансамбла концерт долча хана лерттІа порядок хилийтара даь цхьаккха хІама ца хилар. 17 январе концертага хьажа вІаштІехьа ца даьннача дукхача зрителаша дехарах 24 январе кхы а ши концерт оттадир.**

Иштта тохкам бича гучадаьлар, концерташ вІаштІехьдоахаш. Нохч - ГІалгІай госфилармони уполномоченни волча В. Джабраилова финансови бокъонаш телхаяь хилар.

Концерт вІаштІехьдоаккхачен чакхдоаккхачен хана цІенхашттара кхоачамбоацараш нийсдалийтарах Назрановски районни культура ЦІен директора М. Булгучева строги выговор яьй. Уполномоченни В. Джабраилов балхара дІаваьккхав.

Культура министерствос вІаштІехьъяьхай республике бахача наха театрально-концертни гІулакх тоадаран культурен искусствaн учреждепешта лоаттабу тІахьожам чІоагІбаран тІаерзаяь мероприятеш».

* * *

«МОТТИЙТА ЛЕЛАДЕР»

1985 шера 2-ча марте «Сердало» тІа араьлар «Моттийта лeладер» яха критически материал.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара А. Мякиева. Цо яздУ: **«Корреспонденце тІа дийцар бакъхиннад. Автопарка балха тІа цІенхаштта гІалаташ дувлийтарах «Экажевский» совхоза керттера инженер А. Гагиев партийни оагІорахьа чІоагІа бехктоккаме эзав. Гаража заведующена А. Гумуковна строги выговор яьй.**

Совхозе вІаштІехьъяьхай доагор а машиндаьтта а материалаш кхомбеш дІаахийтаран автотранспортах эффективнегІа пайда ийбаран йола мероприятеш».

* * *

«Аьннар аьннача дац»

Иштта корта болаш яр укх шера 28-ча феврале «Сердало» тІа араьнна критически корреспонденци. Цу тІа дувцар, тахан вай республика къахьегамхой кхоьчача материалий чотагІа шера шин дийнахьа болх бергба, аьнна мехка хьалхалаттача коллективаша дІадоладаь гІулакх хьал а лаьца къахьегаш боахкача хана, Малгобекски района М. Горьке цІерагІча совхозе цу деша терко ца елгах, ма хулла кІезигагІа ресурсаш дІа а ухийташ хьадеш дар дукхагІа хилийтара боахаме уйла ца елгах.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад Малгобекски РАПО председатела М. Акмурзиева. Цо хоам бу: **«Материал йийцай М. Горьке цІерагІча совхоза парткома заседане. Цу тІа дийцар бакъхиннад. Из корреспонденци кепатехачул тІехьагІа доагора - энергетически ресурсаш кхояра дош дувцаш боахама еррига производственни участкашка собранеш хиннай. ВІаштІехьъяьхай хІара подразделенена лаьрххІа мероприятеш. Ресурсаш кхояра дош дувцаш производственни участкашка беседаш ю идеологически активо.**

Материалашта кхом миштта бу тІахьожам лоаттабергба совхоза планови отделои бухгалтереи. Цу деша итогаш хІара бетта ергья».

Доазол дехьара

Францера хьабе болх боацараш 13 процент дукхагІа а хинна, 2,5 миллион сагага дІакхаьчаб. Цу хьакъехьа хоам баьб къахьегама дешашта йолча французски министерства. Мехка «совболча наьха» эскар чІоагІа дийбад французски экономика тІехь-тІехьа дукхагІа тишлуш хилар бахьан долаш.

Профсоюзаша тІахьехам барах къахьега Франци улицашка араяьннай балха моттигаш кІезигьяра духьала протест кхайкаяр духьа. Город Мюлузе (МагІа Рейн яха департамен) САКМ фирма текстильни фабрикашта эгтара дукхагІа оборудовани лоаттаечун дукхача къахьегамхой демонстраци хиннай. Демонстранташа хьакхайкадора Даймехка станокаш арахеца производствашлаьгІьялари цунца дувзаденна балха моттигаш кІезигьяри бахьан долаш шоаш цІенхаштта саготдеш хилар. Белггала аьлча, хІанз духхьал цар цхьан фирмера дІаваккха лаьрхІад 740 болхло.

«Юманите» яхача газета тІара хьанйцача сурта тІа: город Мюлузе демонстраци йола ха.

ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАГІА

ГІУЛАКХАШ А УИЛАШ А ЦХЬАТАРРА ХИЛЧА

Йоккхийча лоархІамеча событецца белгала долаш хилар вежарий венгерски халкъа тІеххьара деноц. Март чакхбоаллаш Будапеште чакхъяьлар Венгерски Социалистически болхлой парте XIII съезд, хІаьта апрела хьалхарча деношка мехко деадир фашизмах ше мукъабаьнна 40 шу дизар.

Уж событеш шоайла айхха бувзам болаш я алхха цхьан ханна нийсъенна хиларах хинна ца Іеш. Цар чІоарга а органични а бувзам къаьгга гуш ба ВНР социально-экономически дегІаьра беррига наькъах, цун арахьарча политика наькъах, къахьегамхой вахарах, гІулакхех, уйлаех. Нагахьа санна хаьттача, сенах лаьтт цхьан хана тІехьабиса хиннача аграрни мехках 40 шера чІоагІа дегІаена социалистически паччахьалкхе хьаьча венгерски халкъа исторически толамий лара, цунна дола жоп цхьан тайпара хургдар. Цу тайпара ларd хинна дІаэттар, ВСРП XIII съезде белгалдаьккха ма хиллара, общественни прогрессага бода никъ, социализмага бода никъ хьа а беллаш ЦІеча Эскаро мохк мукъабаккхар. Из да коммунистий парте ІалІьмате чІоагІа низ тІабахийтарах, цун хьалхленца халкъа Іаьдал котдаларах хьахиннар, хьагучадаьхад социалистически строя хІама хьакхоллаш дола деррига низаш. Из да социально - экономически дегІаaха сихдеш дола хІама, мехка суверенитетеи ший лоІаме хиларен тешаме гаранти, дунен халкъашта юкъера цун сий лакхдолийташ йола лоархІаме фактор хинна дІаэтта Советски Союзацареи кхыча социалистически мехкашцареи дохаргдоаца доттагІали массе а оагІорахьара цхьана леладу гІулакхаши.

ВСРП XIII съезди Венгри мукъаккхара цІейи еррига социалистически содружества вахарера лоархІаме событеш хилар, цун низаш дегІадоагІаш, коммунистически идеалаш котъювлаш хилара дола тешал хилар. Коммунистически болхлойи партей аргІанарча съездашка Коталон сийлахь - доккхача цІейна накъадолхаш къахьегаш да социализма кхыдола вежарий мехкашкара халкъаш а. Советски Союза, Болгаре, Вьетнама, ГДР, Куба, Польша, Чехословаке коммунисташи беррига къахьегамхойи шоай партийни форумашта накъаболх тІеххьарча пхе шера лоархІаме толамаш даьха.

ЧІоагІа а кхотаенна а я социалистически паччахьалкхений содружество. Цар политикера приоритетни лостам — вошал тІехь леладу доттагІали вІаши юкъера гІулакхаши дорадари массе а оагІорахьара чІоагІдари. Царга мел эшар долаш да дунен аренера социализма позицеш дІахо чІоагІъяра, машаран ядерни катастрофа ца хилийтарaи тІехьарча къовсамера низаш совдахара.

на чІоагІа пропагандистски обработка ю официальни Вашингтона оагІонгахьара. Шоай масштабашка диллача цІаккха ца хиннача тайпара йолча цу «хьоанаш цІендара» операцешца де лерхІар — США малхбузенъевропейски союзникашка космически аренашта милитаризаци яра американски программа хьаллацийтари из кІоачашъяра уж юкъеозари. ХІара денна царца моллагІча цхьан формагІа къамаьл ду президента Рейгана, администраце кхыча кулгалхоша. Обработка ю царна Европе ухача эмиссараша а КІайча цІен низ болча пропагандистски аппарата оагІонгахьара а.

ХІанзза Пентагоно араьхийцай «Советски тІема низ» яхача фальшивка йиъларІа издани. Цу хьакъехьа кхыметтел консервативни английски «Дейли телеграф» яхача газето а гуччахьа яздаьд: «Пентагона стратегаш цу публикацеца гуччахьа дІахьокха гІертар 1986 шера йола тІема бюджет 313 миллиард доллар йолаш чІоагІъйитара конгрессана Іоткъам бе гІертилга да, хІаьта иштта космосе стратегически противоракетни оборона хьаяра хьакъехьара США президента инициатива йизза хьаллацаназа ярггйоацаш хилара НАТО гІоллара малхбузенъевропейски союзникаш тешабе гІертилга а да».

Космоса милитаризаци яра еча кийчонна кхыдола мехкаш юкъе а озаш, США на лов малхбузен Іилма-технически потенциал, космически арене герзаш Іоаделга доаржадара цун дикагІа дола низаш оарцагІаха. НАТО мехкашкарча а, хІаьта иштта Японе, Австрале, Израиле Іилманхошта йоккха гонорар лла лерхІ американски администраце. Цу цхьан ханна боккха пайда баргболаш хІама да яхаш Іеха а деш цу милитаристски программана цу мехний тІема - промышленни комплекс юкъеоза а гІерт из.

ВІашагІкхийтта Штаташ шоаш хьаллацар чІоагІа ловш йолча ФРГ, Великобритане, Франце правительствай викалаша цкъа санна дукхаза а дІахайтад, нагахьа санна рейгановски администраце планаш космосе чакхйоахе сихха герзаш Іоаде гІертилга кхераме хІама хилар. ХІаьта а царех цхьабараша тІалатта Іоткъам ца лоалуш ка еннай, раьза хинна «стратегически оборонни инициатива» оалача программана «тохкамаш» деча юкъе моаш дола дакъа лаца.

Теркам тІаозаш хІама да ядерни космически герзашта йола советско-американски переговораш Женеве йоллаше а из программа кхоачашъелга Вашингтоно сихдеш хилар. Цу тайпарча гІулакхаша из вІашагІкхетар толаме чакхдаларга планета тІарча халкъаша дог доахаш хилар толхаду. Цу деша хьакъехьарча вай мехка позицех аьлча, из къаьгга а хувцалургйоацаш а я. Советски кулгалхоша цкъа санна дукхаза а чІоагІа дош деннад Женеверча переговорашка прогресс хилийтара мел эшар де ше кийча хилара хьакъехьа.

ХАЛКЪАШ САТУВСАШ ДАЛЕ А

Малхбузен Европа мехкий правительствашта общественносцеи тІеххьарча ха-

СУДАНЕРА СОБЫТЕШ

ТІеххьарча деношка Хартуме дукхача наьха выступленеш хиннай. Уж хиннай эгтара чІоагІагІа эшаш долча товарий маьхаш цІаьхха лакхдар бахьан долаш: кхозза совгІа тІаккхийттаб маькха мах, дикка чІоагІа езъеннай кхыйола кхачан продукташ, доагор, цу даькъе бензин а.

Суданеи экономикана халонаш тІалатта дукха хал. Уж халонаш кхы а чІоагІагІа кІоаргъеннай Дунен халкъашта юкъерча валютни фонда (МВФ), реконструкцеи дегІаахарен Дунен халкъашта юкъерча банка рекомендацешка хьежжа лелаю президента Нимейри режима политика бахьан долаш, хІаьта, хов ма хиллара, уж деррига гІулакхаш хьаллувцар ВІашагІкхийтта Штаташ а я. Цу организацей — малхбузен хьашташ кхоачашдерий Іоткъамах ца а доалаш судански Іаьдал наха чІоагІа эшаш долча товараштa лаьрхІа йола паччахьалкхен субсидеш хьа ца эшаш йита езача кхаьчад. Из бахьан долаш цу сахьате лакхденнад маьхаш. Теркам тІаозаш хІама да США вице-президент Дж. Буш Судане а хинна судански кулгалхоцца цо къамаьлаш а даь дІа ма вахханге из нийсденна хилар.

Цу африкански мехка экономически хьал чІоагІа толхадаьд цига эттача йокъало а. Йокъал эттача районашкара удаш хьаухача нахах хьалйиза я столица.

Хартуме нах гІайттаб, демонстрацеш чакхъяьннай, царна юкъе дакъа лоацараша цІогІарч дийтад: «МВФ доал эшац Суданa!» Профсоюзий организацей тІахьехамагІа массане юкъара забастовка яьй. Дукхача наьха выступленеш йолча хана полицоа бІуи юкъебаьнна хиннаб, хІаьта бахача нахах цхьабараш боа а баьб, човнаш а.

Іаьдалаша профсоюза болама, студенчески а кхыча массови а организацей активисташ лийцаб. «ЛаьрххІа распоряжени» хиллалца аьнна дІакхайлай Каирски университета хартумски отделени, Омдурманера исламски университети политехнически институти. Салтийи полицейски патрулаш лел Хартума улицашка, выступленешта юкъе дакъа лоацаш хиннаб аьнна дегабуам беш мел бараш лувцаш чубехк. Малхбузен информационни агентствай даннешка хьежача, лаьцав кхо эзар гаргга саг, 800 совгІа сага судаш яьй набахта чубахка тайп-тайпара ханаш а тохаш, ахчан штрафаш ййтай, е исламски законодательствах йоагІача тайпара шод йийттай.

Мехка экономически политикага хьожилга, малхбузен кредитораша Іоткъам а беш, дукхагІболча бахача наха моцал тІаоттаргйолаш леладу гІулакхаш хувцилга — иштта да Хартумерча дукхача наьха выступленешта юкъе дакъа лоацараша дІадехар.

А. КОНДРАШОВ, В. ЧУКСЕЕВ, Г. КУВАЛДИН. (ТАСС).

● Хьадувла, дагадовла вай

ХАЛКЪО ХЬАКХОЛЛ ШИЙ МОТТ

«Орфографецара кхоачамбоацараш» яха И. Оздоева статья кепатсха тоъал ха яьннай. Цу юкъагIа «Сердало» газета тIа араьннай массехк статья. Хьехархоша, йоазонхоша, журналисташа, гIалгIай мотт шаьрагIа хилча бакъахьа хетача наха цу дешах шоашта хетар аьннад. Хlара авторо дог лазаш, иштта хилча бакъахьа хургъярий-хьогI вай графика а орфографи а, аьнна хеташ дувц. Дуккханеша мах бола, хьаэца мегаргйола предложенеш ду. Шоашта балха тIа нийсденнача, нийса дац аьнна хетачох дувц цар. Авторашa белгалдаьхад практически балха тIа тахан новкъарле еш дола, тIехьа ца доаккхаш жоп дехаш дола дешаш. Царех цхьайола предложенеш хьаэца мегаргйолаш я, шоллагIъяраш хетаргахь, хьаэца йиш йоацаш а я.

Цул совгIа, укхаза белгалдаккха деза тахан типографешка, кепайоазув деча машинашка йоаца шрифт вай юкъейоалае делча, гIулакх геттара чоалхане даргхилар.

1. IIаьха а лоаца а мукъа оаз «а» цхьан алапаца белгалъеш хилар нийса дац, аьнна хеташ ба беррига авторашь. Иштта да а да из. И. Оздоева язду: «...IIаьха оаз белгалъеча «а»-на тIа озийтара хьарак дийттача бакъахьа хургда, из ца техача гIалат а лоархIаш». Хьалха оалаш дац уж дешаш, 60 шу хьалха пох лаьца вовзаш волча гIалгIай Iилманхочо З. Мальсагова яздаьд: «IIаьха оаз «а» шийна тIа озийтара хьарак деттарца белгалъяккха йоагIа (З. К. Мальсагов. ГIалгIай метта грамматика, шоллагIа арахецар, 7 оагIув). Цхьабакъда, из предложени хьа па эцаш йисар бахьан да цу гIулакха эша типографски база цахилар. Цул совгIа, белгалдаккха дезаш цхьаькха а да: «йоазув деча хана кулг тIера ца доаккхаш дош яздаь даккха дезилга. Из иштта хилар дIадех грамматика бокъонаша.

Хьаэпа йиш яц IIаьха мукъа оазаш белгалъяхара «ь» тIатоха яха Хь. Эгиева, М. Вышегурова, кхычар предложенеш а. Из вай дича мотт чоалхане бонкх. Масала, «аьла» (скажи), кхыдола дешаш цу тайпара вай яздой, дукхха а шераш дIаухаргда керда юкъейоалаьча графиках нах ца кхеташ. Цул совгIа, нийса дац аьнна хет дуккхача шерашка «аь» алапашца белгалъеш хинна оаз «эь» яхача алапашца белгалъе яхилга а. Авторашa яххача бесса яздича «эьла», «эьшк» «эь» яхача алапашца белгалъьча оазо уж дешаш белгалдеэшаш йола оаз хьалац.

КIаьда хьарак «ь» тахан ше долчча маIане дита деза: шолха алапаш — хь, аь, яь хьадеча, мукъен мукъазен оазаш къестаеча (Яхьъя), эрсий метта юкъера хьанийцача дешашта юкъе (туннель, апрель).

IIаьха мукъа оаз «а» шин алапаца — «аа» белгалъяьккхача бакъахьа хургъя, аьнна хет: аала (скажи), ала (лежи); вааха (живи), ваха (идти) Цох лаьца З. Мальсагова язду: «Из (IIаьха оаз «а») тара я вIаштIехха-тIехьа цоаладаь вIашагIкхийттача шин «аа»-на (З. Мальсагов, ГIалгIай грамматика, 7 оагIув). Цу тайпара шоай меттацара IIаьха оазаш белгалйоахаш дуккха а къамаш да. Из вариант вай хьайийцача бакъахьа хургъя аьнна хет. Укхаза белгалдаккха дезаш цхьаькха да. ГIалгIай метта да вIашъюххе ши «аа» нийслуш дешаш: даа, даар, дIааха, хьааха и. кх. дI. Цу тайпара долаш шийтта дош даганхаьбача е ши «а» къестадеш «ъ» хьарак оттадича мегаргда. ХIаьта цу дешаех дукхагIдараш вай меттаца наггахьа мара нийслуш а дац: дIааха, хьааха, дIааргда, хьааргда. Цхьабакъда, нагахьа санна технически тароназш хилча-м (кепатохе машинкаш, типографски база и. кх. дI.) IIаьха оаз «а» духхьала «ц» алап яздеш санна цIогилг дича е Р. Ахриеваси Ф. Оздоеваси яххача тайпара «ае» яхача хьаракаца белгалъяьккхача бакъахьа я IIаьха оаз, хIана аьлча, уж оазаш вай меттаца дуккха а кIезигагIа хиларах.

II. ГIалгIай метта да укх тайпара дифтонгаш: «иэ, уо, оа, ай, ей, ий, ой, эй, ов, ув, уй. Вай мотт ше ма барра бувца а язде а таро лу цар, хьахьокх IIаьха а лоаца а оазаш шоаш ма ярра. Царех дукхагIдола дифтонгаш юкъе а кхувлаш язду вай. Кхетадеш дац дифтонгаш «иэ», «уо», «оа» доаггIача хIана яздац: мела (теплая) хий, миэла (питьевая) хий, догIа делх, дуогIа кор, доаккха пIа. Харцахьа увттаду вай цхьадола дифтонгаш: айса, айра, айде, яй, гIайба. НийсагIа хургда эйса, эйра, эйде, ей, гIэйба яздича.

Хьагучча бесса, IIаьха мукъа оаз белгалъяра шишийна хетар юкъедахьа а ца гIерташ, йоагI - йоагIача йола лаш йола дифтонгаш увттайнча мотт къамо бувццача бесса шаьра а яздаьр атта Iодешалуш а хургба.

III. Аффрикаташ «дж», «дз» дешай къоастам бара цIердешашка юкъейоалайича аттагIа хургдар аьнна хеташ ба дукхагIбола авторашь. Нийса да из. Шоаш хьахозача тайпара язъе йоагIа уж. ХIана аьлча, дешай маIан къестаду юххьера формаш хиларах: гIаж (гусь) — гIадж (палка), божа (лоахан), — бодж (козел), моза (муха) — модз (мед) и. кх. дI.

IV. Иштта бакълув «рг», «г», «нг», «лг» яха суффиксаш йолча пIердешашта юкъе кIаьда хьарак язде деза аьнна хетараш, хIана аьлча, уж палатализованни оазаш я: кульг, тIольг, пIельг... ЙоагIача оаз кIаьдача хьаракапа «ь» белгал ца ярах доккхазе ду метта. Дешаш наха оаллача тайпара кIаьда дIаяздеш ца хилча, нийса Iоеша хала я текст, дешархоша хоззача бесса уж дешаш дIа а яздеш, гIалаташ ду. Масала, уж дешаш юкъе а долаш, диктант е сочинени язъеш хилча, дешархоех дукхагIболчар «ь» хьарак увттаду. Цул совгIа, цхьаькха а да, кIаьда хьарак язданза даргдоацилга хьахьокхаш. ДоаггIача моттиге из ца яздеш хилча, дешархой шек боах эрсий меттацара хьанийцача дешаца — апрель, туннель, фельдшер, кхычахьа из язде дезий-хьогI, аьнна хеташ.

Шеко яц кIаьда оазаш «ь» хьаракаца белгалъяха езилга.

И. Оздоева йоах, белгалдешайн куддешайн дистара лагIа а аргIан таьрахьдешай а цIера дожара чаккхенашкеи хозаш дола лоаца оаз йола «а» ца ядича мегаргдолаш да. ДикагI, дикагIдар.

Из «а» цу къамаьла доакъой формашка язде доагIаш да. ХIапа аьлча, из лоаца оаз йола «а» белгалдешайн куддешайн дистара лагIай форма (юххьерча лагIана — гIа яха суффикс тIакхетарца хьахинна) гойташ да; аргIан таьрахьдешашка а цу оазо (суффикса юкъе) гойт таьрахьий аргIа (кхойттлагIа, дийлагIа...). Дlахо ха деза цIера дожаре латта дешаш шоай юххьера формашка латташ хилар а цу формашкара оазаш йоаеш ца хилар а. Из массанена а ха езаш йола метта бокъо я.

ГIалгIай орфографе кертера принцип фонетически яле а, цхьайола моттигаш морфологически лард йолаш а я. ХIара дожар ши-ший чаккхе йолаш хилар бахьан долаш орфографе белгалйоах уж аффиксаш. Масала: хоза — хозача... Бакъда, дукхагIдола дешаш — къамаьла доакъош аффиксаш хувцаяларца хьахул. масала: аре (цIердош) — ара (куцдош); хозне (цIердош) — хоза (белгалдош е куцдош) и. кх. дI. Шоаш хьахиларга хьежжа лархIа еза къамаьла доакъой юххера формаш.

Вай лакхе ма аллара, морфологически принцип йолча гIалгIай метта юххьанцарча формо — цIера дожаре латтача дешашкара вай ювцаш йола лоаца оаз йола «а» дIадоалаш дац. Цхьабакъда, эргача дожарашка из доацаш а язде йиш я (яз а ду).

V. ХIанз дувцаргда вай лура дожаре — чунна (чоа), хотталура дожар — чунах (чох) яха чаккхенаш язъяра бокъонех лаьца.

И. Оздоева язду: «Пхелагlча легара чулоагIача цIердешай, аргIан таьрахьдешай, лоIамеча причастей, лоIамеча белгалдешай лурен хотталурен дожарий чаккхенаш — чунна, цунах ца язъеш, чоа, чох язйича бакъахьа хургъя». ГIалгIай метта уж шаккхе а форма йолаш я, нийса хургдац цIердешашка царех паI дIа а яьккха, къаман мотт къебича.

Бакъда, хотталура дожаре лоIамеча аргIан таьрахьдешашкеи, причастешкеи, белгалдешашкеи, хаттара пIерметдешашкеи чаккхе «чох» язъю. Цхьабакъда, цIердешашка лура дожаре шаккхе чаккхе — чунна, чоа язъе йоагIа (маIанга хьежжа).

VI. Оттама а чоалханс а таьрахьдешай яздара бокъонех. Укхаза бакъахьа да аьнна хет 1958-ча шера чIоагIъяьча орфографе бокъонашка хьеhика яздича. Цхьайттанега ткъестанега кхаччалцеи шовзткъа, кховзткъа, дезткъа яхеи чоалхане таьрахьдешаш цхьана язду. Кхы мел дола оттама таьрахьдешаш къаьста язде доагIа. Уж иштта яз а ду. Масала, бIаь ткъаь пхиъ...

VII. ...Шин е кхы дукхагIча дешадаькъах латтача дешаех «хо» суффиксаца керда дош хьадеш хилча, цу суффиксана хьалха хозаш дола лоаца «а» эшаш дац язду И. Оздоева.

МоллагIа а керда дош хьадара ший хаьдда грамматически бокъонаш я. Укхаза дувцац шин е дукхагIча дешадаькъах латт е латтац уж. Дувца деза ларда тIа е бIарчча деша тIа суффиксаш тIаетташ хьахул е хилац уж керда цIердешаш (е кхыча тайпара хул). Масала: юрт — юрт+хо, суд — суд+хо, аха — ахар+хо, мангал — мангал+хо; болх болх+ло, и. кх. дI.

Хьагучча бесса, цхьан е дуккхача дешадаькъах латте а ча, ло, хо суффиксаш тIакхетарца, хьахиннача дешашка «а» язде дезац.

VIII. ГIалгIай алфавита юкъе да «ё» яха алап, бакъда, из гIалгIай дешашка яздеш дац. Из леладу эрсий меттаца хьанийцача дешашка: ёлка, ёмкость (уж а цхьа иттех дош мара а дац). Из алап гIалгIай дешашка шерра юкъедоаладе мегаргдолаш да, метта бокъонаш телха а ца еш. Вай эрсий дешаш техача гучадоал (транскрипци йича) ёлка, ёж яха дешаш йолка, йож аьнна язде дезаш хилар. ТIаккха, гIалгIай метта «йо» мел латта цIердешаш технача гучадоал цига «ё» язде йиш хилар. Из алап яздича духьале хилац гIалгIай яздара бокъонашта а метта принципашта а, цул совгIа, дош лоац а лу, дешаш а яздеш а аттагIа а да. Масала: йост — ёст, йокъ — ёкъ, йовлакх — ёвлакх, йоргда — ёргда и. кх. дI. Бакъда, — оа яхача дифтонга хьалха массаза а й — доагIа: йоал, йоазув, йоакхо, и. кх. дI.

IX. «ГIалгIай графика цхьадола дешаш» яхача статья тIа ЧИГУ доценташа Р. Ахриеваси Ф. Оздоеваси йоах: «ы» яха фонема гIалгIай метта яц, цудухьа из алап эшаш дац». Из нийса дац, аьнна хет. Ховш ма хиллара, эрсий меттацара хьанийца дешаш чаккхенаш мара ца хувцалуш шоаш долчча тайпара язду. Масала: промыслаш, промышленни, посылка.

«Ы» фонема гIалгIай метта хиларах тешал ду ший балхаш тIа З. Мальсагова а. Цо язду: «ГIалгIай метта дIаоалаш йола оаз «и» эрсий «ы» тара хьахозаш я, цхьабакъда, оаз лоацагIа а йиш хоадеш а я цун». Масала, кхы, зIы (цепь), ды (конь) цу тайпара кхыдола дешаш шоаш долчча тайпара язде деза.

Р. Ахриевас ший статья тIа ювц исторически, этимологически, орфоэпически хувцаенна я яха формаш. Этимологи ювца эттача дукха дешаш да деша овла а тIехьа хувца а бенна, тахан кхыча тайпара яздеш а, дIаоалаш а. Этимологически хувцамашка хьежжа хила ма йоагIий орфоэпи а. Масала, эрсий «кошка» яха дош XIV бIаьшерашка котька оалаш, а яздеш а хиннад. Тахан алац вай цох котька. Цу тайпара да дуккха гIалгIай метта юкъедаьхка дешаш а: истол, ишкап и. кх. дI. Царга хьежжа мичча бесса этимологи хинна яле а, дустара лагIай формаш шоаш йолчча тайпара йитача бакъахьа я, хIана аьлча, хIара къамаьла доакъой формаш ма хулла къесталуш (ши-ший формаш йолаш) хилийта еза. Масала: хотталура дожаре диках (цу диках ма ваккха со) — цIердош, из эде йиш яц дикагIа яхача дустара форма белгала дешаца и. кх. дI.

Авторашa шоай статьяш тIа дувцаш дукха да. Вай словараш, гIалаташ долаш, дешай маIан нийса ца луш хилар а бакъда. Дешархой, гIалгIай метта йоазув деш бола нах цхьан кога тIа боахаргболаш дац тахан вай арахецаш дола учебникаш а. Поазон мотт тоабе доахке, орфографи ювцаш санна, ювца еза пунктуаци а.

ХIанз вай дувцар массехк материал кепатохарах е дагадоххарах кампанеш чакхъяхарах даргдолаш гIулакх дац. ЦIенхаштта дош къоастадара Iилманхой, специалисташ юкъе а болаш, хаддаза болх бергбола лаьрххIа комисси вIашагIйолла еза. Пайдана дац «сона иштта яздича бакъахьа хет» яхилга. Укхаза дицдалийта йиш яц В. Г. Белинске аьнна дешаш: «Мотт хьабе йиш яц, халкъо ше хьакхолл из; филологаша алхха цун бокъонаш хьа а еллаш, царех цхьа система ю, хIаьта йоазонхоша цу бокъонашка хьежжа цунца кхолламаш ду».

Вай а бакъахьа хургдар аьнна хет къаьст-къаьста дешаш ца а дувцаш, гIалгIай метта бокъонаш тахка а техка, цхьа система хьайича, иштта нийсбаьча меттаца кхолламаш дича а.

А. ЦИЦКИЕВА,
РСФСР къамий школай Iилма-тохкама института Нохч-ГIалгIай филиала Iилман болхло, РСФСР халкъа образоване отличник.

ДИКАЧА НАХАХ

Тха ХьажIумар

Эггара хьалха цу тика тIа со вена ха яр из. Готтига тикилг я из, хIаьта а чухьа дукха нах бар. Шевар цхьа сапаргIата, гIоза велакъежаш вар. ХIама ийцар дIа ца водаш латтар. Нах мича соц шоаш кIобеча мара.

Хоза спортивни барзкъаш а дувхаш, хьачуваьлар цхьа зIамсаг. Сигаретий блок ийцар цо.

— Варъенна-м яц ераш?
— хьаттар цо, блок цхьан оагIорахьара хьа а яьста, хьаж а яьккха.

— Къонах, дIаховлда хьона. — аьлар тика чу латтачо, цIенхаштта мо, пIелгаш хьа а дехкаш. укх тика чу чудуташ дац талха гIаьлен ширбаьнна кхачеи, къаьна жерои — кхо во.

Нах белабелар. ДIа-хьа а хьежа, ХьажIумара бегаш белга а хайна, зIамсаг а велавелар. ДIаваха безам боацаш дуккха ха яьккхар зIамсаго а.

Цхьабола нах маьлха оамал йолаш хул, цар йIовхал массанега а дIакхоачаш. Иштта ва-кх тха ХьажIумар а. Мелла догдеха, гIайгIа-бала болаш хьо хиларах, цхьан хозача дешаца хьа дега тоам баь мара аравалийтац цо ший тика чура саг. Дукха мах ба цун гIулакха, эздела! Цудухьа дукха веза из наха! Саг-м говзал йоаллаш хул, кIоарга дийша а хул, кхетам, хьаькъал долаш а хул, амма, дега хозалга хьежжа мара саг хилара мах айлац цун. Мелла воккха говзанча вале а, гIожа оамал йолчо даьчох чам бац наха. Вай мах баь даргдац дикача, эздийча сага. «Багара йоагIа Iи хоза я цун» оал бонкхача наха. Дуккхача нахаца бувзам болаш болча балха тIарча сага чIоагIа эш из «багара йоагIа хоза Iи».

Тика пенаца хьалъулл «Лучшему продавцу» яха вымпел. ВорхI шу даьннад из вымпел кхычарна дIаяккха ца мога. Хетаргахьа, йоаккхарг а яц, ХьажIумара цига болх мел беча хана. (23 шу да цо цу цхьан тика чу болх бу). Оаха, ТIой-Юртарча наха, доккхал лу иштта цIена болхло, дика саг волча ХьажIумарах.

— СовгIаташ дукха тийнна хургда хьона? — хетт аз ХьажIумарага.

— Iуйре а, сайре а, дика а йийца, шоашта дезар а нийца хьа юртахой дIабахарал доккхагIа совгIат дий? — жоп лу цо. — ХIаьта а, — ях аз, — дIахо тIатох ХьажIумара: — Ленин ваь 100 шу дузаш Юбилейни медаль слар сона. Грамоташ а я дукха — ткъеста.

ХьажIумар болх беш вола тика яьй 1964 шера. Цу хана. маькха булка эца, шиъкхоъ километр ихача наха доккха хIама хетар цох. Ткъаь шера нах а бийбаб. Вахара хьал ди тIехьагIа айлуш ма латтара, моцагIа хиннача таронах кхоачам бац наха. Ер эггара нах кхотабенна баха моттиг я. Тика геттара зIамига я. Ерригача 16 м² мара яц. Витрина е моттиг яц, товараштa выставка е моттиг яц. Боккъала бакъдар аьлча, хIама эца венача кхаь сага паргIатта дIаотта моттиг а яц. 1964 шера тика хьаьньча хана реализаце план 6000 сом дар. Тикага хьежжа ма дий из. Иззал плана лаьрхIа хьа а яьяр из. ХIанз план тIатехай, 23000 сом. Атта-м дац цу готтача, огув миссел мара йоацача тика чу из план кхоачашъе.

— Дикача метте латт ер тика, — йоах ХьажIумара, — бакъда, сов зIамига я. Гой, склад а дика я тха — екъа, цIена, чIоагIа. ВIалла а товар талхац цу чу. Алхха дика салон эшар тхона. ХьатIае мегаргъяр из, дукха зе ца хулаш. ЧIоагIа пайда баргбар цох паччахьалкхенна а наха а. Со хьогаш хIама да из: доккхий кизгаш а теха сийрда зал, паргIата прилавкаш, хIанзарча Iаьдалага кийчъяь витрина, говза яь реклама. Фу хала да тIаккха болх бе! Даа хIама дохка моттиг цIена хила еза. Мишта хала да хой хьона, доаггIача бесса санитарни хьал лоаттаде укх готтача ото чу?

— МоллагIа цIей гарга гIертача, цун кхоачам Iалашбе берригa нах арахьа дIаух. ХIана? Оаха, юртарча торговле болхлоша, шоашта ертIа кхоачам ца бендаь.

Безами хьинари ХьажIумарага доацаш-м дац из...

Йоккхий я ХьажIумара планаш. Во да из хIаьта? Дац. Дика да. Цун мел йола уйла: наха тоам бар де а, паччахьалкхенна пайда бе а...

Аьттув хилба хьа, ХьажIумар!

I. КОДЗОЕВ.

Ветераний республикански совете

Укх деношка парте обкома политически просвещене ЦIагIа хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкомерча партеи къахьегамеи ветераний республикански совета заседани. Заседане ладийгIар административни органашка болх беча партеи къахьегамеи ветеранаша правопорядок чIоагIъяра юкъе дакъа мишта лоац, аьнна республикански совета секце председатела нов. Калагова баьча хоамагеи Наурскии Октябрьскии районий партеи къахьегамеи ветеранаша къонача коммунисташа болх бара опытах цу районий советий председателаша ин. Пономаревеи Саматовеи даьча хоамашкеи.

Республикански совета заседане къоабалйир административни органашка болх беча партеи къахьегамеи ветеранаша правопорядок чIоагIъяра юкъе дакъа лацара балха опыти Наурскии Октябрьскии районий партеи къахьегамеи ветераний советаша къонача коммунисташта кхетам луш беча балха опыти.

Дийцача дешай хьакъехьа тIанийцача соцамаш тIа белгалдаь да из болх дIахо тоабеш, эргабоахаш дIабахьара де дезараш. Республикана кхыча районий советашта могадаьд Наурскии Октябрьскии районашкарча къонача коммунисташца беча балхацара дика опыт Iомае а шоай балха тIа цох пайда эца а.

Т. ТЕБОЕВ.

НУРАДИЛОВ ХАНПАШИЙ СИЙНА ЙОЛА ПРИЗ

Грозиен Старопромысловски районе хилар Советски Союза Турпалах Х. Нурадиловх болча дагалоацама приз яккхара иттлагIа Ерригсоюзни традиционни мотокросс, из хетаяьяр Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 40 шу дизара.

Грозне хиннача цу къовсамашка дакъа лаца баьхкабар вай мехка дуккхача городашкарча ДОСААФ-а спортивно - технически клубай, автошколай викалаш. Царех бар Ростовера, Волгоградера, Пятигорскера, Краснодарера, Астраханера, Элистера, Крымскера, Новочеркасскера, кхыча а городашкара спортсменаш.

Трасса езаелар турнира доакъашхошта. СССР мотоциклетни спорта федераце судей Ерригсоюзни коллеге Президиума члена В. Андрианова цох аьлар:

— Дика трасса я. Цу тIа ший говзал хьагойтара гонщика шийна мел ховр хьахьокха дезаргда. Дукхадар тийша хургда мотоциклаш технически дика кийчъяь хиларах.

Бакъхилар Валентин Васильевича аьнна дешаш. Геттара во технически кийчо йолаш яр грозненций 250, 350 классе хехка машинаш. Цудухьа цар бархIлагIеи нийслагIеи моттигаш мара яханзар.

Къаьст-къаьстача спортсменашта юкъе хиннача къовсамашка шоай хехкача машинашка хьежжа хьалхара моттигаш яьхар Ростоверча В. Василенкос, Крымскерча К. Пульбере, Пятигорскерча Ю. Дурнева.

Командни яхьашка толаш хилар ростовчанаш, шоллагIа моттиг Пятигорскерчеи кхоалагIъяр Крымскерчеи гонщикаша яьхар.

Т. ДИКАЕВ.

СУРТА ТIА: иттлагIча Ерригсоюзни мотокроссе.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

ДIАХАЙТАР

КПСС Грозненски горкома марксизма - ленинизма университето «Iилман атеизм» яхача заочни отделене 1-ча курсе деша багIарашка, дIахойт, шоллагIа дешара сесси 1985 шера 11 апрелера 19 апреле кхаччалца марксизма - ленинизма университет чуйолча цIеношка хургхилар.

Деша мел багIараш бахка дехкарийла ба.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ХЬАМСАРА ЭЦАРХОЙ!

«Промтовары» яхача розничии торговн объединене даьреш дохкаш выставка оттаю шоана укх шера 11 апреле денз 13 апреле кхаччалца.

Массе тайпарча искусственни, синтетически, натуральни хьаьсех даь а шоана мел дезаргдолча тайпара а да даьреш. Башха деза а дац.

Цу даьреех даьча барзкъаша шун гардероба чура эггара кертера моттиг дIалоацаргья аьнна хет тхона.

Тикай адресаш: «Заря» яхача № 2 йолчун — Заветы Ильича яха улица, 11.

«Все для шитья» яхача № 14 йолчун — Победа проспект, 12.

«Юбилейный» яхача № 79 йолчун — Тухачевске ул., 1.

«Промтовары» объединени.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМА

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча мехкдаьтта институт

Дешаш а болх беш а бола кагирхой 1985 шера 21, 28 апреле, 10 сахьат даьлча хьех института кертерча дешара корпусе (Революце проспект, 21) «Хьайнйолла наIарий Ди» хургдолча.

Программа:

1. Грозненски мехкдаьтта институтах, инженерин кадраш кийчъярах дола къамаьл.
2. Предметни комиссей викалий выступленеш.
3. Институте йолла экскурсеш.
4. Художественни самодеятельности «Студентий бIаьсти-85» яхача фестиваля лауреатий концерт.

Чува йиш я моллагIчун а.

Справкаш телефонаца: 2-16-15.

ПАССАЖИРАШ, ТЕРКАЛДЕ!

20 апреле денз Московски рейсаш Iо а хувшергья а ухийтаргья Домодедово аэропорте. Рейс 1274 Грозера дIайода 11-20, Москве кхоач 13-45. Рейс 1276 Грозера дIайода 20-20, Москве кхоач 22-45.

1 апреле денз чехкагIа лела йолаенний рейс 1201 Грозный — Волгоград кIиран 1—2—4—6 деношка, хIаьта рейс 6502 Грозный — Свердловск кIиран 2—3—1—5—6—7 деношка.

Аэрофлота кассашка ма эшша йолаш я Грозера дIаухача ерригача рейсаш тIа моттигаш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Юканхайна горнисташ».
9.05 — [illegible]
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Вай хамархо». [illegible]
15.35 — [illegible]
16.05 — [illegible]
16.20 — [illegible]
16.30 — «Кердадараш».
16.40 — [illegible]
17.10 — «Не к свадьбе будет сказано». Телевизионнии документальни фильм.
17.35 — Советски Союза Турпалца М. П. Девятаевца школьникаш вIашагIкхетар.
18.10 — ДIалокх чIондарг Ш. Лакаташа (ВНР).
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Iилмеи вахари».
19.30 — «Мишта могаргда сона ер лаьтта ца деза» яхача фильма-концерта премьера.
20.00 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара. «Коталон стратеги» яхача дукха серешь йолча телевизионни документальни фильма премьера. 7-гIа фильм — «Днепр бахьан хинна тIом».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Йоазонхои цун замен». Юрий Бондарев г. Зеленограда дешархощца вIашагIкхетар.
22.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «БIаьстий юрта СидоровгIарцига». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 5-гIа класс. Спартака гIоттам.
9.05, 13.00 — Французски мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар. Скульптура.
10.35, 11.40 — Музыка. 7-гIа класс. М. П. Мусоргский.
[illegible]

10 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

[illegible]

... цара квартет. ДIалокх Паччахьалихен С. Прокофьева цIерагIча квартето.
16.50 — «Исторе оагIонаш». «Дега дагадоагIар». Сийлен орден лелаеча кавалерех.
17.35 — «Музыкера Калевала». 2-гIа передача (Петрозаводск).
18.05 — «Хан кизга». Мультфильм.
18.15 — «Къаьна город» яхача телевизионни документальни фильма премьера (г. Чернигов).
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Сакъердаме нотнаш».
19.15 — «Дунен кагирхойи».
20.00 — «Иштта болалора оалам». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футбол. Кубок лькхачар кубок. Полуфинал. «Рапид» (Вена, Австри) — «Динамо» (Москва). Австрера трансляци. Перерыв йолча хана (22.15) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Боамби кIай хIанаб». Телевизионни фильм.
8.35, 9.35 — Обществоведени. 10-гIа класс. «Масе хиннача революцеи эггара чоалханегIа хиннар».
9.05, 12.40 — Немций мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — Юкъера биологи. «Оалхазараши оахарийн цхьан тхов кIагка». 2-гIа передача.
[illegible]

РАДИО

9 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
[illegible]
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Профсоюзаши производства кулгалделгеи» (эрсий меттала).
16.16 — «Юрта боахама хьалха латтараштa». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай метала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «Политрук». Литературни композици.
17.39 — Хьалхарча ханара иллеш.
18.09 — Хьамсара мехка ашараш.
18.40 — Халхара ашараш.

10 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
[illegible]

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни захара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ00117. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1736.